

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Irena Skalová

Vliv ČSSD na druhou vládu Václava Klause a politická situace v letech 1996-1998

The Impact of Czech Social Democratic Party on the second Government of Václav
Klaus and political situation 1996-98

Praha 2022

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

Poděkování:

Nejprve bych ráda poděkovala panu prof. PhDr. Janu Rychlíkovi, DrSc. za odborné vedení mé práce, za užitečné rady a podnětné připomínky. Dále bych ráda poděkovala vedoucímu Archivu Poslanecké sněmovny Mgr. Bc. Petru Dvořáčkovi, jenž mi poradil s výběrem archiválií týkající se tématu mé práce, ale i dalším pracovníkům archivu, kteří mi věnovali svůj čas a vyšli mi vždy vstříc. Dále mé díky patří Kateřině Dittmayerové a Martě Slaninkové za korekturu textu. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat Karlu Prokopci za jeho věcné připomínky a trpělivost.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. května 2022

.....

Irena Skalová

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá vlivem opoziční ČSSD na menšinovou koaliční vládu vedenou Václavem Klausem v letech 1996 – 1998. Pro vládu byla zásadní tolerance z této strany, která se měla projevovat při hlasováních o získání důvěry ale i při hlasování o vládních návrzích. Cílem práce je zjistit, jak se vliv projevoval, ale i jak se v průběhu volebního období lišil, protože došlo ke změnám v poslaneckých klubech, což změnilo poměr hlasů mezi koalicí a opozicí. V práci je představena i role Miloše Zemana, která byla v tomto volebním období taktéž velmi zásadní. Práce se také zaměřuje na vládní návrhy, které se podařilo prosadit právě díky hlasům ČSSD, ale i naopak zjišťuje, zda se podařilo prosadit i body z volebního programu sociální demokracie či nikoliv, což bude poukázáno na některých příkladech. V neposlední řadě se práce věnuje celkové politické situaci v tomto období, které bylo doprovázeno o neshody v koalici ale i aférami, které nakonec vedly k demisi vlády a ke vzniku poloúřednické vlády vedené guvernérem ČNB Josefem Tošovským. Tošovský byl do této funkce dosazen prezidentem Václavem Havlem, který se snažil politickou situaci napravit, přičemž Havlovi a jeho postoji k vládě a k celé politické situaci je věnována jedna z kapitol.

Klíčová slova

Václav Klaus, druhá vláda, ČSSD

Abstract

This bachelor's thesis deals with the influence of the Czech Social Democratic Party in opposition on the minority coalition government led by Václav Klaus in the years 1996-1998. The support from this party was crucial for the government and it was supposed to manifest itself during the vote of confidence but also the vote on government proposals. The aim of this thesis is to find out how the influence manifested itself, but also how it shaped itself during the election period, as there were changes in the parliamentary groups, which changed the ratio of votes between the coalition and the opposition. The thesis also presents the role of Miloš Zeman, which was also very important during this election period. Moreover, the thesis also focuses on government proposals, which were successfully enforced thanks to the votes of the Czech Social Democratic Party, but also tries to find out whether the party's electoral programme promises were carried out or not, which will be pointed out on several examples. Last but not least, the thesis deals with the overall political situation during this time period, which was accompanied by disagreements in the coalition but also by scandals that eventually led to the resignation of the government and the emergence of a semi-official government led by the Czech National Bank Governor Josef Tošovský. Tošovský was appointed to this position by the president Václav Havel, who tried to rectify the political situation, and so one of the chapters is devoted to Havel and his attitude towards the government and the whole political situation.

Key words

Václav Klaus, the second government, Czech Social Democratic Party

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

APS	Archiv Poslanecké sněmovny
BIS	Bezpečnostní informační služba
ČNB	Česká národní banka
ČNR	Česká národní rada
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská federativní republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
FS	Federální shromáždění
HSD–SMS	Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko
HZDS	Hnutie za demokratické Slovensko
KDS	Křesťanskodemokratická strana
KDU–ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
LSU	Liberálně sociální unie
ODS	Občanská demokratická strana
ODA	Občanská demokratická aliance
PS	Poslanecká sněmovna
SL	Sněmovna lidu
SN	Sněmovna národů
SPR–RSČ	Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa
US	Unie svobody

Obsah

1 Úvod	8
2 Volby 1996.....	15
2.1 Předvolební události a volební kampaň	15
2.2 Výsledky voleb a povolební vyjednávání.....	19
3 Volební období menšinové koalice.....	25
3.1 Vliv ČSSD na vládu	30
3.1.1 Role Miloše Zemana	34
3.1.2 Prosazování bodů z programového prohlášení vlády a snaha o prosazení bodů z volebního programu ČSSD	39
3.1.2.1 Antidumpingový zákon a proexportní politika.....	40
3.1.2.2 Česko-německá deklarace	41
3.1.2.3 Územní rozdělení samosprávy	44
3.1.2.4 Bytová politika.....	45
3.1.2.5 Důchodová politika.....	46
3.1.2.6 Návrh zákona o veřejném ochránci práv	47
3.1.3 Odchod politiků z ČSSD a následná tolerance vlády.....	48
3.2 Neshody ve vládní koalici	50
3.2.1 Krachy bank	50
3.2.2 Církevní restituce	51
3.2.3 Senátní volby jako ukazatel krize vzájemné koaliční spolupráce	52
3.2.4 Spor okolo BIS.....	53
3.2.5 Ekonomická krize.....	54
3.3 Rozštěpení ODS.....	55
3.3.1 „Sarajevský atentát“	57
3.3.2 Vznik Unie svobody	58
3.4 Demise vlády a její následky	58
3.4.1 Tošovského vláda.....	58
4 Pozice a postoj prezidenta Václava Havla v souvislosti s Klausovou vládou	61
5 Závěr.....	64
Seznam použité literatury a zdrojů	67
Seznam příloh.....	75

1 Úvod

Devadesátá léta 20. století jsou pro široké spektrum lidí počátečním obdobím ve kterém se společnost v Evropě snažila vypořádat s následky, které byly zanechány po pádu komunistické diktatury. V devadesátých letech již svět nebyl rozdělen bipolárně na západní a východní část, jak tomu bylo před pádem Berlínské zdi, který předznamenal pád dosud vzdorujících nesvobodných režimů, přičemž definitivní ukončení studenoválečného konfliktu se uskutečnilo na Maltě na počátku prosince 1989 v režii Michaila Gorbačova a George Bushe st., nýbrž se svět začínal profilovat multipolárně. Mnohé státy, které se vymanily z nesvobody na sklonku osmdesátých let, však považují za svůj milník odlišnou událost, která znamenala změnu ve společnosti, a která měla být počátkem vypořádávání se s minulostí.

Nepochybně je však toto období spjato s příchodem nového establishmentu a zároveň s jeho zakotvením. Východní a střední část Evropy se v devadesátých letech začala vzpamatovávat z několik desítek let trvajících nedemokratického režimu, který byl do jisté míry řízen sovětskou Moskvou. Začaly se objevovat nové instituce, zatímco staré zanikaly nebo byly nahrazovány podobnými. Ve středoevropských státech začaly vznikat strany nové nebo se obnovovaly strany staré, které byly buď sloučeny s dominující stranou ve státě nebo byly zakázány či úmyslně zrušené. V mnohých zemích se také konaly volby, které měly být znakem konce starého režimu a příchodu režimu nového.

Volby v rámci nově se formujících režimů se konaly i v tehdejším Československu, kde se na sklonku roku 1989, i díky studentské události z pátku 17. listopadu 1989, podařilo docílit dialogu s politiky zastávající nejvyšší funkce státní sféry. Zmíněné volby se však konaly více jak půl roku po událostech, které v československé společnosti zanechaly ohromný dojem, který popisuje spisovatel

James Krapfl: „mnozí hovořili o ‚nové společnosti‘ a někteří dokonce prohlašovali, že Češi a Slováci jsou zvěstovateli nové civilizace“.¹

V rámci prvních svobodných voleb v polovině roku 1990, ve dnech 8. a 9. června 1990, se hlasovalo do obou částí Federálního shromáždění – Sněmovny lidu a Sněmovny národů – ale i do České a Slovenské národní rady. Tyto volby nebyly významné jen tím, že po desítkách letech si lidé mohli svobodně zvolit stranu, která je jim nejbližší, neboť jednotná kandidátka Národní fronty byla nahrazena pluralitním stranickým systémem, nýbrž i mimořádně vysokou voličskou účastí, která byla v českých zemích okolo 97 %, což bylo o něco málo více než na Slovensku. Podle Lubomíra Kopečka je tato neobyčejná, a dosud také neopakovatelná, voličská mobilizace vysvětlena: „*chápaním těchto voleb jako určitého plebiscitu o minulosti a budoucnosti.*“²

Volby 1990 již byly poznamenány spory Čechů se Slováky, resp. jejich rozdílnými představami o podobě státu, který se před nedávnem vyprostil od komunistické převahy. Stát zažil pomlčkovou válku, ze které vzešel nový název státu, načež následovaly další případy toho, že Češi a Slováci mají odlišné názory na státoprávní uspořádání, ať už se to týkalo představ o přerozdělování kompetencí anebo o rozdílném pojetí pojmu „čechoslovakismus“. Propast mezi oběma národy se více prohlubovala po volbách 1992, kde bylo zcela zřejmé, že dva vítězné subjekty HZDS a ODS nejsou schopni dosáhnout kompromisu, protože požadavky HZDS byly neslučitelné s představami Klausovy ODS. Řešení zbývalo jediné – rozdělení ČSFR.

Aby mohlo dojít k vyřešení otázky státoprávního uspořádání, resp. k rozdělení státu, bylo potřeba tento konec podložit ústavním zákonem, který musel být schválen v obou sněmovnách FS, což se i přes prvotní neúspěch nakonec podařilo. Potřebné množství poslanců FS se k návrhu ústavního zákona o zániku federace vyjádřila kladně při jednání 25. listopadu 1992, přičemž ještě předtím byl návrh schválen oběma

¹ KRAPFL, James. *Revoluce s lidskou tváří: politika, kultura a společenství v Československu v letech 1989-1992*. Přeložil Andrea PATRASOVÁ. Praha: Rybka Publishers, 2016. ISBN 978-80-87950-23-4. str. 36

² KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-98-5. str. 73

národními radami – Českou národní radou i Slovenskou národní radou.³ Schválením tohoto zákona měla být ukončena existence federace o půlnoci ke dni 31. prosince 1992, k čemuž také došlo a každá z republik již mohla samostatně rozhodovat o své domácí i zahraniční politice.

Schválením rozpadu federace navíc došlo k situaci, ve které federální poslanci, zvolení před více jak půl rokem, měli přijít o svůj poslanecký mandát ve Federálním shromáždění. Proto se hledalo řešení, kam s poslanci, kteří si zákonem o zániku federace ukončili svůj mandát, resp. jak poslance integrovat do zákonodárných sborů jednotlivých republik po rozpadu ČSFR. Např. federálním poslancům z ODS dal poslanecký klub strany svým hlasováním najevo, že je pro transformaci federálních poslanců do českého parlamentu, avšak nevěděl se, jakým způsobem tento akt učinit.⁴ Výsledným řešením pro české federální poslance mělo být vytvoření Prozatímního senátu, který se měl ustanovit ústavním zákonem, což bylo zakotveno v Ústavě ČR.⁵ Ale jelikož česká ústava nabývala účinnosti dne 1.1. 1993⁶, znamenalo to, že návrh na vytvoření Prozatímního Senátu bude projednáván až po vzniku samostatných parlamentních institucí České republiky. Žádný Prozatímní Senát však ustanoven nebyl, protože poslanci v PS ústavní zákon o ustavení Prozatímního Senátu Parlamentu, projednávaný 25. února 1993, nepřijali.⁷

Nevytvoření Prozatímního Senátu znamenalo změnu ve výkonu pravomocí, jelikož pravomoci Senátu měl vykonávat právě Prozatímní Senát. Pravomoci Prozatímního Senátu, resp. Senátu tak podle Ústavy ČR z 16. 12. 1992 automaticky přešly do kompetence Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, přetransformované

³ RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století: spolupráce a konflikty 1914-1992*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012. ISBN 978-80-87211-59-5. str. 612 – 615

⁴ GJURIČOVÁ, Adéla a Tomáš ZAHRAVNÍČEK. *Návrat parlamentu: Češi a Slováci ve Federálním shromáždění 1989-1992*. Praha: Argo, 2018. ISBN 978-80-257-2623-5. str. 229 - 230

⁵ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb: Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů*. Česká republika, ročník 1993, Dostupné také z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.htm>

⁶ Tamtéž

⁷ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 6. schůze (čtvrtek 25. února 1993). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/006schuz/s006022.htm>

z ČNR. Všem 200 poslancům a poslankyň byl mandát vzniklý z voleb 1992 ponechán až do 6. června 1996.⁸

Kontinuálně pokračovala i koaliční vláda složená z ODS, KDU-ČSL a ODA v čele s premiérem Václavem Klausem. Vláda se mohla ve volebním období opírat o pohodlnou většinu čítající 105 poslanců. Pro toto období je příznačné označení „převaha vlády“, které používá ústavní právník Jan Wintr.⁹ Zatímco koalice byla velmi silná, opozice byla roztržštěná. Opoziční strany Levý blok (skládající se zejména z krajně levicové KSČM a dalších menších levicových stran), SPR-RSČ, HSD-SMS, LSU a ČSSD byly tak rozdílné, že nebyla možná žádná konstruktivní opozice. Celkově bylo volební období 1992-1996 význačné vysokou fragmentací politických subjektů v Poslanecké sněmovně.¹⁰

Po červnových volbách roku 1996 přišlo zúžení počtu politických subjektů ve sněmovně, ale došlo ještě k zásadnější změně, neboť dosud vládnoucí koalici ODS, ODA a KDU-ČSL se nepodařilo získat většinu poslanců, proto byla potřeba získat podporu pro menšinový kabinet, resp. vyřešit povolební situaci. Povolební situace byla výhodná pro ČSSD, která sice volby nevyhrála, ale získala 61 mandátů z ní po vítězné ODS činil druhou nejúspěšnější stranu.¹¹ Navíc zbylé subjekty, co se dostaly do Poslanecké sněmovny, byly zástupci obou krajů politického spektra - levé straně byla KSČM a na pravé se nacházela SPR-RSČ. Ani s jednou extremistickou stranou však žádná ze staronové koalice nechtěla spolupracovat, proto jakákoliv forma spolupráce s ČSSD byla jediným možným východiskem povolební situace.

Záměrem a cílem práce je analyzovat rozsah vlivu, kterým ČSSD působila na vládu Václava Klause. Přičemž bude sledováno například jak se podpora projevovala, jak ČSSD ovlivňovala hlasování, nebo zda se vliv projevil i v prosazování některého z

⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb: Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů*. Česká republika, ročník 1993, Dostupné také z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.htm>

⁹ WINTR, Jan. *Česká parlamentní kultura*. Praha: Auditorium, 2010. ISBN 978-80-87284-13-1. str. 61

¹⁰ Tamtéž

¹¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. portál www.volby.cz. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 31.5. - 1.6.1996* [online]. [cit. 2021-4-25]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/ps/ps1996/u610>

bodů přímo z programu České strany sociálně demokratické. Nepochybně se práce tematicky dotkne i toho, jak na podporu vlády ze strany sociální demokracie pohlížely všechny vládní strany. Dále se zaměřím na okamžik, kdy vláda Václava Klause přestala být na první pohled sociální demokracií podporována, avšak někteří bývalí poslanci ČSSD vládu stále podporovali, což bude jedním z bodů, který bude v práci zkoumán.

Předmětem zájmu bude i to, jak se v průběhu volebního období lišila stabilita vlády, což bylo způsobeno některými zásadními kauzami, které vládní subjekty, resp. některé její členy potkaly, příkladem byl tzv. "Sarajevský atentát", který předznamenal pád vlády. Vše bude zpracováno v kontextu politické situace v letech 1996 - 1997 s přesahem i do první poloviny roku 1998, kdy v čele tzv. poloúřednické vlády stanul guvernér ČNB Josef Tošovský, který dovedl zemi k prvním předčasným volbám v historii ČR. Tošovského vláda je výsledkem předchozích událostí, proto je žádoucí se i tomuto tématu v práci věnovat. Práce je členěna chronologicky, přičemž kapitola věnovaná postojům prezidenta Václava Havla k druhé vládě Václava Klause, bude v samém závěru práce. Václav Havel byl také velkým hybatelem událostí v tomto období.

Dosavadní výzkum v této oblasti je různý. Byla napsána řada knih o devadesátých letech, v nichž byl věnován prostor spíše první polovině dekády a s tím spjata otázka vztahů Čechů a Slováků nebo rozpad Československa. Existují i publikace, které se věnují konkrétnějším tématům důležité pro formování společnosti devadesátých let, jako byla privatizace, která hýbe společností dodnes. Profesor Lubomír Kopeček z Masarykovy univerzity v Brně ve svých dvou knihách *Éra nevinnosti* a *Deformace demokracie?* zpracovává nejzásadnější momenty politiky v devadesátých letech, přičemž první zmíněná kniha se věnuje období od roku 1989 až do roku 1997, včetně Tošovského vlády. Druhá Kopečková kniha jen v nástinu představí předchozí období, a spíše se věnuje období, počínající rokem 1998, kdy se

země s vládou Josefa Tošovského připravovala na předčasné volby, a konče rokem 2002.

Ovšem o některých stranách byly vydány sborníky i kroniky, které jsou dobrým zdrojem k pochopení určitých kroků činěné vládními stranami. O straně ODS byl publikován sborník *Občanská demokratická strana a česká politika: ODS v českém politickém systému v letech 1991-2006*, k výročí patnácti let existence strany, autorským kolektivem vedeným Stanislavem Balíkem. Publikace zachycuje vývoj prvních patnácti let v souvislosti s různými oblastmi politického působení, a samozřejmě je zde pozornost věnována době, kdy strana stála v čele vládnoucí koalice, resp. období zpracované v předkládané bakalářské práci. Další strana, která má svou samostatnou publikaci je Občanská demokratická aliance. Kniha *10 let na straně svobody: kronika ODA z let 1989-1999* z pera autorů Milana Hamerského a Petra Dimuna se snaží chronologicky popsat politiku činěnou v prvních deseti letech působení strany.

Na druhou stranu bylo vydáno velké množství pamětí, autobiografií či biografií aktérů politického dění devadesátých let, které dokreslují politický obraz. Za zmínku z stojí kniha Miloše Zemana *Jak jsem se mýlil v politice*, kterou on sám v úvodu označuje za „knihu politických vzpomínek“¹², ve které popisuje, a v některých případech ospravedlňuje, své politické kroky. Miloš Zeman také sepsal knihu věnující se sociální demokracii *Vzestup a pád české sociální demokracie*, která mj. představuje vývoj sociální demokracie v devadesátých letech, v době, kdy byl Zeman předsedou strany, a zároveň v době, kdy strana podporovala vládu Václava Klause. I Václav Klaus napsal knihu zaznamenávající období, kdy byla u moci menšinová vláda. Kniha *Obhajoba zapomenutých myšlenek* je souborem projevů, glos a rozhovorů Václava Klause v letech 1995 - 1997. Nepochybně je potřeba brát paměti a autobiografie zainteresovaných aktérů s jistým odstupem a nadhledem, ale jde o zajímavou sondu do myšlenek a idejí těchto politiků, které mohou pomoci leckteré politické kroky lépe pochopit.

¹² ZEMAN, Miloš. *Jak jsem se mýlil v politice*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2005. ISBN 80-7360-260-1. str. 5

O politicích byly napsány ale i odborné biografie a další publikace, jako například sborník uspořádaný Milanem Znojem a Michalem Pehrem nazvaný *Josef Lux a politika 90. let*, který se věnuje příběhu lidovce, který byl v čele strany téměř celá devadesátá léta. Nesmíme opomenout ani prezidenta Václava Havla, který je symbolem devadesátých let. O něm byla napsaná celá řada knih, z nichž můžeme zmínit třeba tu od Daniela Kaisera *Prezident Václav Havel*, který na základě rozhovorů s celou řadou pamětníků z Havlova okolí vytváří ucelený pohled na Havla jako na prvního českého prezidenta. V roce 2022 byla vydána kniha *Hodný, zlý a ošklivý? Havel, Klaus, Zeman* věnující se třem hlavním aktérům období zkoumaného v předkládané bakalářské práci, jejímž autorem je opět brněnský prof. Lubomír Kopeček. V této knize se autor pokouší o paralelní životopisy třech postav politiky devadesátých let, kteří se v daném období velmi ovlivňovali navzájem, ať již vědomě nebo nevědomě. Kopeček napsal i dvě monografie, první je věnovaná osobě Václava Klause s názvem *Fenomén Václav Klause* a druhá zabývající se osobností Miloše Zemana *Miloš Zeman: Příběh talentovaného pragmatika*, obě jsou ve struktuře dost podobné, protože obě se zabývají danou osobou od jeho počátků v politice, přes fázi předsedy velké strany, až po úspěšnou kandidaturu na prezidenta.

K napsání předkládané bakalářské práce byly použity následující metody. První z nich byla kombinace metody přímé a metody nepřímé, přičemž metoda nepřímá byla používána v souvislosti s doplňováním zjištěných faktů o autorčiny hypotézy a myšlenky, které byly formulovány během práce s pramennými zdroji, kterými byly stenografické protokoly a dobový tisk. Použita byla taktéž komparativní analýza, a to zejména v momentech, kdy bylo potřeba porovnat jednání prezentované na veřejnosti pomocí médií, a skutečné činy politiků, které byly konány v poslaneckých lavicích. V neposlední řadě se v práci objeví i metoda biografická, která byla využita při práci s biografickými a autobiografickými zdroji, týkající se politiků zasahujících do politického dění zkoumaného období.

2 Volby 1996

Rok 1996 byl pro Českou republiku významným rokem, a to z pohledu volebního. Voliči šli k urnám v rámci dvou volebních událostí. V první případě voliči volili poslance do Poslanecké sněmovny ve dnech 31. května a 1. června. Druhá volební událost se konala téměř na sklonku roku, a to u příležitosti obsazení senátorských míst v horní komoře parlamentu ve dnech 15. a 16. listopadu. Senátní volby byly ve společnosti dlouho očekávanou událostí, a zároveň s nimi byly spojeny debaty, které se objevily v mediálním a veřejném prostoru. Tyto debaty se věnovaly Senátu Parlamentu ČR z hlediska jeho existence, byla zpochybňována jeho role a důležitost. Pro veřejnost byl Senát do značné míry vnímán jako drahá a zbytečná instituce.¹³ Jistě tomuto vnímání ze strany veřejnosti nepřispěl ani fakt, že volby byly prezidentem vyhlášeny právě až na listopad roku 1996, navíc téměř půl roku volbách do Poslanecké sněmovny.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky byla po rozpadu ČSFR až do listopadu 1996 jedinou komorou, která vykonávala zákonodárnou moc v zemi, neboť zastávala i pravomoci Senátu. I to mohlo vést k odtažitějšímu přístupu občanů v souvislosti s volbami do Senátu, které měly o poznání nižší voličskou účast¹⁴, než volby sněmovní¹⁵, konané na přelomu měsíců května a června. Volby do Poslanecké sněmovny jsou jedněmi z nejsledovanějších voleb i v dnešní době a ne jinak tomu bylo v roce 1996.

2.1 Předvolební události a volební kampaň před volbami do Poslanecké sněmovny

Politika vlády vedené Václavem Klausem nebyla zásadně ovlivněna rozpadem ČSFR. Vláda nadále pokračovala v privatizaci velkých podniků a v celkovém dokončení procesu ekonomické transformace. Do volební kampaně před sněmovními

¹³ LEBEDA, Tomáš, Klára PLECITÁ a Blanka ŘEHÁKOVÁ. *První volby do Senátu: analýza voleb do Senátu Parlamentu České republiky v roce 1996*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2009. ISBN 978-80-7330-162-0. str. 18

¹⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do Senátu Parlamentu ČR konané dne 15.11. – 16.11.1996. *Volby.cz* [online]. [cit. 2021-4-25]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/senat/se31?xjazyk=CZ&xdatum=19961116&xv=0>

¹⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 31.5. - 1.6.1996. *Volby.cz* [online]. [cit. 2021-4-25]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/ps1996/u52>

volbami 1996 vstupovala ODS jako strana vládní, která chtěla obhájit roli nejsilnější strany v ČR. Shodně to bylo i s funkcí premiéra, kterou ve volbách v roce 1996 obhájoval právě občanský demokrat Václav Klaus.

Volební kampaň ODS ale i ostatních vládních stran (ODA a KDU-ČSL) byla doprovázena skandály, které přímo či nepřímo souvisely s vládní politikou v letech 1992 – 1996. Skandály byly spojeny s tunelováním investičních fondů, ekonomickými podvody, krachy soukromých bank, které končily v nucené správě nebo dokonce v likvidaci, což vedlo k chaotickému a náhlému vybírání peněz z bank. Probíhaly i stávky lékařů nebo železničářů, kteří byli vedeni příslušnými odbory. Problematická byla i korupce vysoce postavených lidí, jako byl ředitel Centra kuponové privatizace a Střediska cenných papírů Jaroslav Linzert, který byl zadržen policií a obviněn za přijímání úplatků a zneužití pravomoci veřejného činitele. Privatizace některých velkých státních podniků jistě nebyla něčím, co by vládní koalice brala za svůj úspěch. Příkladem byl podnik Poldi Kladno, kde většinu akcií získala firma Vladimíra Stehlíka Bohemia Art. Stehlík ale nebyl schopen zprivatizovaný podnik řídit a jeho finance přesunul do dalších svých firem, což znamenalo krach podniku.¹⁶ Krach podniku je obecně dáván za vinu nejen Stehlíkovi, ale i vládním představitelům privatizace, jako byl například Tomáš Ježek, Vladimír Dlouhý anebo Jiří Skalický.¹⁷

Jiří Pehe nevidí výše zmíněný výčet problémů jako něco, za co by byl přímo odpovědný Klaus, ale viní ho a jeho vládní týmy připravující reformy za: „hrubé podcenění pevnějších právních reforem.“¹⁸ Celkově ale všechny tyto události vrhaly špatný stín na kroky činěné vládou a ve výsledku to mohlo ovlivnit i některé voliče, kteří se mohli rozhodnout zvolit namísto některé ze stran vládních stranu jinou, která doposud byla v opozici. Nasvědčoval tomu i vzrůstající trend preferencí u opoziční sociální demokracie, která se v předvolebních průzkumech začala umísťovat na

¹⁶ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinosti: česká politika 1989-1997*. str. 209 -213

¹⁷ MAREK, Tomáš. Kdo může za pád Poldi. *Mladá fronta Dnes* [online]. 17. 2. 1996 [cit. 2021-4-23]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960217010066&hash=242787fe34&lang=cz>

¹⁸ PEHE, Jiří. *Klaus: portrét politika ve dvaceti obrazech*. Praha: Prostor, 2010. ISBN 978-80-7260-240-7. str. 81

druhém místě, zatímco první ODS měla trend naopak klesající. Zbylé vládní strany měly trend odlišný, ODA měla tendenci kolísavou, kdežto preference KDU-ČSL se ve volebních průzkumech spíše zvyšovaly.¹⁹

Ve prospěch ČSSD se před sněmovními volbami snažil aktivně vystupovat již zmíněný podnikatel Stehlík, který veřejně podporoval ČSSD. Jen pár dní před volbami 28. května 1996 uspořádal demonstraci na Václavském náměstí, kde byly přítomny stovky zaměstnanců z krachujícího podniku Poldi Ocel Kladno, pro které byly vypraveny i speciální vlaky. Na demonstraci se objevila hesla, která byla cílena proti tehdejší vládě ale i proti straně ODA.²⁰ Stehlík sám na manifestaci vystoupil se svým téměř hodinovým projevem, ve kterém kritizoval vládní představitele a obvinil je ze záměru zlikvidovat Poldi Kladno. Naopak v projevu zmínil, že ve volbách on sám bude volit Zemana, resp. ČSSD.²¹ Zaměstnanci podniku Poldi Kladno dále stáli za svým majitelem Vladimírem Stehlíkem, a hledali vinu spíše v politických představitelích vlády,²² což dávalo před volbami Stehlíkovi do rukou relativně silnou zbraň, kterou mohl využít ve prospěch jím preferované sociální demokracie. Navíc Stehlík mohl spoléhat na fakt, že o demonstrantech v centru Prahy, nespokojených s vládními představiteli a jejich stranami, budou psát krátce před volbami média, což by mohlo napomoci právě sociální demokracii.

Sociální demokraté však žádnou vnější podporu nepotřebovali, protože sami velmi úspěšně vstoupili do předvolební kampaně. Jejich ústředním prvkem volební kampaně totiž byl upravený volební autobus, který byl pojmenován „Zemák“. S tímto autobusem bylo v plánu cestovat po českých a moravských městech, ale také po

¹⁹ HABERLOVÁ, Věra. Období 1992-1996 v datech výzkumů veřejného mínění. Sociologický Časopis [online]. březen 1997, 33(1), 87-98 [cit. 2022-03-27]. str. 93. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41131265>

²⁰ MLADÁ FRONTA DNES. Demonstrace Poldi Ocel se obešla bez konfliktů. *Mladá fronta Dnes* [online]. 29.05.1996 [cit. 2021-04-23]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960529010023&hash=53377c4c3e&lang=cz>

²¹ NOVOTNÝ, Jiří. Stehlík vytáhl na Prahu. *Právo* [online]. 29.05.1996 [cit. 2021-04-23]. ISSN 1211-2119. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCPR19960529010001&hash=d72dc97438&lang=cz>

²² MLADÁ FRONTA DNES. Poldováci se bojí o místa, ale za svým šéfem stojí dál. *Mladá fronta Dnes* [online]. 16. 2. 1996 [cit. 2021-4-23]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960216010009&hash=e7d78eba67&lang=cz>

venkově, kde byla největší nespokojenost s vládou Václava Klause, a proto si ČSSD slibovala z venkovského prostředí velké množství hlasů.²³

Zeman jako předseda ČSSD začal s objížděním měst v upraveném autobusu typu Karosa, již na začátku března, čímž zahájil kampaň mnohem dříve než jeho protikandidáti. Jelikož už se od března věnoval jen předvolebnímu cestování mezi voliči, tak díky tomu stihl i víc mítinků než jeho soupeři z jiných stran.²⁴ Celou kampaň doplňovalo základní heslo sociální demokracie, které znělo „Lidskost proti sobectví“, od kterého se odvozovala další volební hesla. Celá Zemanova kampaň byla založena na obrazu, že předseda ČSSD je jako jeden z nich, protože se tak chová a mluví, a navíc dokázal dobře vyjádřit kritické postoje k nové realitě.²⁵

Zatímco sociální demokracie uspěla mezi voliči se starým předělaným volebním autobusem, který budil u potenciálních voličů pozornost, předvolební kampaň ODS a jejího lídra Václava Klause by se dala považovat za nepovedenou i přesto, že stranu stála 120 milionů korun.²⁶ Podle Bohumila Pečinky za špatnou kampaň můžou sami politici z ODS, kteří nechtěli přijít s novými tématy ani nechtěli spolupracovat na přesnější politické koncepci. Navíc také podle Pečinky chybělo pozitivní oslovení do budoucna, což vysvětluje jejich ústřední heslo kampaně *Dokázali jsme, že dokážeme*.²⁷ To byl také nejspíš ten důvod, proč byl použit stejný název volebního programu, jaký strana použila již v roce 1992 *Svoboda a prosperita*.²⁸ Navíc se díky výroční zveřejněné finanční zprávě ODS objevily sponzorské dary nejasného původu. Dary byly psány na zahraniční jména, prvním záhadným dárcem byl Maďar

²³ KOPEČEK, Lubomír. *Miloš Zeman: příběh talentovaného pragmatika: intelektuál válčí s intelektuály*. Brno: Barrister & Principal Publishing, 2017. ISBN 978-80-7485-139-1. str. 109 – 110

²⁴ KUBÍK, JIŘÍ a KAMILA ČEŘOVSKÁ. Zeman stihl několikanásobně víc mítinků než ostatní. *Mladá fronta Dnes* [online]. 30. 5. 1996 [cit. 2021-4-23]. ISSN 1210-1168). Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960530010012&hash=bcdaa099d4&lang=cz>

²⁵ PEČINKA, Bohumil. *Cesta na Hrad*. Praha: Formát, 2003. ISBN 80-86718-14x. str. 56 -60

²⁶ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinosti: česká politika 1989-1997*. str. 219

²⁷ PEČINKA, Bohumil. *Cesta na Hrad*. str. 61 - 62

²⁸ ODS. Volební, programové a ideové dokumenty ODS od roku 1992. ODS [online]. [cit. 2021-4-25]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/program/archiv>

Lajos Bács, druhý byl Radžív Sinha z ostrova Mauricius. Problémem ale bylo, že jeden z nich zemřel již dávno a druhý údajný sponzor o České republice nikdy neslyšel.²⁹

Předvolební průzkumy však hovořily jasně, neočekávaly žádné překvapení, protože ukazovaly vítězství ODS, což můžeme vidět na posledních průzkumech, které byly zveřejněny v květnu těsně před volbami do Poslanecké sněmovny v roce 1996. Tyto průzkumy favorizovaly ODS a na druhou pozici dotázaní respondenti umístili ČSSD. Rozdíl mezi těmito dvěma stranami se v jednotlivých předvolebních průzkumech drobně lišil, protože podle agentury Dema měla mít ODS náskok na ČSSD necelé 3 %, šetření společnosti STEM měl být rozdíl téměř 5 %. Další informací, které průzkumy ukazovaly, byl počet stran, které se měly do sněmovny dostat, např. agentura Dema díky dotazování zjistila, že zastoupení ve sněmovně by mělo získat šest politických stran – ODS, KDU-ČSL, ODA a ČSSD, KSČM a SPR-RSČ.³⁰

2.2 Výsledky voleb a povolební vyjednávání

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR se konaly ve dnech 31. 5. – 1. 6. 1996, protože podle Ústavy ČR volební období dosavadním poslancům končilo 6. června 1996. Volební účast byla podle Českého statistického úřadu 76,41 %, což znamená, že k volebním urnám přišlo něco málo přes 6 milionů českých občanů. Celkem šest volebních uskupení se dostalo do Poslanecké sněmovny, protože jejich zisk hlasů přesahoval 5 %, který je potřebný k postupu do přepočtu hlasů na mandáty. Mezi úspěšnými stranami byly všechny tři strany (ODS, KDU-ČSL, a ODA,) které byly v předchozím volebním období stranami vládními, a dalšími stranami byla ČSSD, KSČM a SPR-RSČ.³¹

Všech šest stran již bylo zastoupeno v Poslanecké sněmovně v předchozím volebním období, avšak rozdělení mandátů bylo odlišné. Proto se domnívám, že je na

²⁹ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinosti: česká politika 1989-1997*. str. 220

³⁰ HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. VOLBY 1996: Dema: ODS v čele o necelá tři procenta. *Hospodářské noviny* [online]. [cit. 2021-4-25]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-877604-volby-1996-dema-ods-v-cele-o-necela-tri-procenta>

³¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 31.5. - 1.6.1996. *Volby.cz* [online]. [cit. 2021-4-25]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/ps1996/u4>

místě porovnat počty poslanců jednotlivých stran, kteří svůj mandát měli od voleb do České národní rady konaných v roce 1992, s počty získaných mandátů ve volbách do Poslanecké sněmovny z roku 1996. Zatímco ODS ve volbách v roce 1992 získala mandátů 76, musím však upozornit na to, že tehdy kandidovala společně se stranou KDS (Křesťanskodemokratická strana), ve volbách v roce 1996 občanští demokraté neobhájili tento počet křesel, neboť obsadili poslaneckých postů jen 68. Avšak i s tímto počtem mandátů a navíc se ziskem 29,62 % byla ODS stranou vítěznou. Zbývající vládní strany (ODA a KDU-ČSL) zaznamenaly ve volbách 1996 jen nepatrné změny v počtu mandátů ve srovnání s volbami 1992. Podstatné pro tuto práci je, že ve volbách 1996 ODA získala mandátů 13 a KDU-ČSL jich obsadila 18.

Velkého volebního úspěchu ve volbách do sněmovny dosáhli sociální demokraté, protože se ziskem 26,44 % měli nárok na 61 poslaneckých křesel. Velmi si polepšili, protože ve volbách v roce 1992 disponovali jen 16 mandáty. Zbylé dvě strany, které se dostaly do sněmovny, byly strany extrémistické pocházející z obou konců politického spektra. Za pravicově orientované extrémisty se do Poslanecké sněmovny dostala opět strana SPR-RSČ pod vedením Miroslava Sládka, která ve volbách 1992 obsadila mandátů 14. Ve volbách 1996 si strana polepšila a měla k dispozici poslanců 18. Opačný kraj politického spektra byl hájen stranou KSČM, která v roce 1996 měla k dispozici mandátů 22.^{32 33}

Jelikož se do Poslanecké sněmovny dostaly všechny tři strany, které v předchozím volební období zastávaly posty ve vládě, nabízela se možnost pokračovat v koalici ve stejném složení stran i v období nadcházejícím. Problémem ale bylo, že tyto tři strany dohromady disponovaly jen 99 poslaneckými mandáty, což znamenalo, že bývalá vládní koalice ztratila většinu. Navíc nad budoucí spolupráci KDU-ČSL, ODS a ODA byly přítomny mírné pochyby, protože bylo zjevné napětí a mírný neklid

³² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do České národní rady konané ve dnech 5. - 6.6.1992. *Volby.cz* [online]. [cit. 2021-4-25]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/cnr1992/u610>

³³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 31.5. - 1.6.1996. *Volby.cz* [online]. [cit. 2021-4-25]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/ps1996/u4>

v části koalice, a to už před volbami. To se projevilo například na X. Celostátní konferenci ODA v březnu 1996, kde vedle předsedy ODA Jan Kalvody vystoupil i předseda KDU-ČSL Josef Lux, který dával ODS za vinu neplnění volebního programu.³⁴ Navíc ODA a KDU-ČSL již na konci svého funkčního období poukazovaly na nedobré vztahy s Klausem a jeho ODS. Lidovci pod vedením Josefa Luxa otevřeně vyzývali k omezení moci ODS, navíc tvrdili, že strana neumí vládnout. ODA dokonce obviňovala Klause a ODS z neplnění slibů.³⁵

I kdyby chtěla vládní koalice pokračovat ve stejném složení jako v předchozím volebním období, avšak v podobě menšinového kabinetu, bylo zapotřebí získat v Poslanecké sněmovně podporu od jiných stran. Nejvíce se nabízela podpora ze strany sociálních demokratů, a to i z důvodu, že žádná ze stran se rozhodně nechtěla opírat o podporu jedné z krajních stran. Další možností, jak vyřešit povolební situaci byl i vznik jiné koalice, která by měla ve sněmovně většinovou podporu. V úvahu by teoreticky připadala i koalice stran, které skončily na prvních dvou příčkách, ale tato možnost nebyla příliš pravděpodobná i z důvodu, že ČSSD a ODS byly ideologicky rozdílné. Nic méně se předpokládalo, že jednání o budoucí vládě a její podpoře budou složité.

Z určitého pohledu můžeme ČSSD v čele s Milošem Zemanem považovat za volebního vítěze, i přestože skončila na druhém místě. Dalo se předpokládat, že strana velmi zásadně zasáhne do povolebního vyjednávání, protože jakákoliv varianta vlády bez sociální demokracie nebyla možná nebo pravděpodobná. Důležitým aktérem při povolebním jednání byl mimo předsedy ČSSD Zemana i prezident Václav Havel, který již v neděli telefonicky komunikoval s lídry ODA, KDU-ČSL a ČSSD se kterými si sjednal schůzku na následující den, na pondělí 3. června 1996. V neděli se také Havel setkal při neohlášené schůzce i s Václavem Klausem, při které debatovali o budoucím

³⁴ DIMUN, Petr a Milan J. HAMERSKÝ. *10 let na straně svobody: kronika ODA z let 1989-1999*. Brno: Bachant, 1999. Budování Českého státu. ISBN 80-902631-4-3. str. 119

³⁵ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinosti: česká politika 1989-1997*. str. 220

vývoji, přičemž Klaus měl Havla navštívit opět v pondělí.³⁶ Bylo patrné, že se Havel sám nominoval do pozice zprostředkovatele dohod mezi stranami. V neděli proběhla ještě jedna schůzka týkající se povolebního vývoje, a to mezi Zemanem a Luxem, přičemž výsledkem setkání byl návrh, že pozici premiéra by mohl získat lidovec Josef Lux.³⁷

Po pondělních schůzkách již byly známy jasné závěry od menších stran rodící se nové koalice. Jan Kalvoda a Josef Lux potvrdili, že jedinou možnou variantou je stejné složení koalice jako v předešlém volebním období doplněnou o podporu ze strany sociálních demokratů. Lux navíc neodmítl možnost, že on by se měl stát budoucím premiérem.³⁸ Předsedové ODA a KDU-ČSL, stejně jako Miloš Zeman, nechtěli, aby se budoucím premiérem stal Václav Klaus. Proto se hledaly i jiné varianty, koho do této pozice navrhnout a v úvahu připadal právě Josef Lux anebo někdo jiný z ODS, kdo by měl podporu od všech stran.³⁹

Výkonná rada ODS ale jednomyslně podpořila, že budoucím premiérem vznikající menšinové vlády by se měl stát Klaus, což situaci mírně vyjasňovalo. Zároveň ustoupil i Zeman, který už nevylučoval možnost Klause na postu premiéra, a mj. Zeman byl ochoten menšinovou vládu v čele s Klausem podpořit, ale jen v případě písemné dohody s představiteli koaličních stran. Dohoda by obsahovala důležité body, které by umožňovaly sociální demokracii parlamentní kontrolu nad činností vlády. V dohodě by podle Zemana měly být obsaženy programové body

³⁶ GALLO, Roman. O podobu kabinetu se teprve začíná hrát. *Mladá fronta Dnes* [online]. 4. 6. 1996 [cit. 2022-04-04]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960604010008&hash=a6fca3dd8a&lang=cz>

³⁷ GALLO, ROMAN a JAN LIPOLD. Menšinová vláda by měla těžký život. *Mladá fronta Dnes* [online]. 3. 6. 1996 [cit. 2022-04-04]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960603010012&hash=fc084f6c97&lang=cz>

³⁸ KORECKÝ, Miroslav a ČTK. Koalice hledá povolební shodu. *Lidové noviny* [online]. 4. 6. 1996 [cit. 2022-04-04]. ISSN 0862-5921. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCLN19960604010014&hash=c9043b33a6&lang=cz>

³⁹ PRÁVO. Zeman: Klaus jako premiér by nebyl nejšťastnějším řešením. *Právo* [online]. 4.6. 1996 [cit. 2022-04-04]. ISSN 1211-2119. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCPR19960604010005&hash=2a87cd141e&lang=cz>

důležité pro sociální demokraty.⁴⁰ V souvislosti se Zemanem se v médiích hovořilo i o ústupcích v podobě obsazení postů ve sněmovně. Zeman by měl dostat post předsedy Poslanecké sněmovny a ve vedení sněmovny by měly usednout i další politici z ČSSD. Zastoupení chtěli sociální demokraté i ve výborech.⁴¹

Václav Klaus byl nakonec pět dní po volbách pověřen prezidentem sestavením vlády, resp. jednáním o jejím sestavení. Jednání trvala měsíc a nesla ve znamení ostrých střetů především v souvislosti se zastoupením stran obsazením jednotlivých ministerstev. Nová vláda byla rozdělena spíše ve prospěch menších stran v koalici, které nezískaly tak vysokou voličskou podporu ve volbách. Lidovci a ODA získaly dohromady osm ministrů, shodně s vítěznou ODS. A zároveň se menším stranám podařilo prosadit programové lehké ústupky. Koaliční smlouva, podepsaná 27. června 1996, se ale příliš nelišila od té z roku 1992.⁴²

Menšinový pravicový kabinet se však musel spoléhat na levicovou ČSSD. Bylo tedy patrné, že Miloš Zeman a jeho strana podpoří menšinovou vládu pod vedením Václava Klause, ale jen za předpokladu, že sociální demokraté obsadí významné posty ve sněmovně nebo ve výborech, které byly důležité pro prosazování sociálnědemokratické politiky. To by byl pro ČSSD velmi silný nástroj, který by skutečně umožňoval kontrolovat kroky vlády, přičemž by měla tu možnost předkládat zákony prosazující sociálně demokratické programové body. Důležité je podotknout, že i přesto, že vznikla koaliční smlouva menšinové vlády, nevznikla smlouva mezi koalicí a ČSSD, díky které by strana byla povinna vládu podporovat. Proto podpora, resp. tolerance menšinové vlády zcela závisela na rozhodnutí předsedy strany Zemana nebo na dohodě uzavřené v poslaneckém klubu strany.

⁴⁰ ZPRAVODAJOVÉ HN. Václav Klaus i Miloš Zeman ustoupili a otevřeli prostor pro jednání. *Hospodářské noviny* [online]. 5. 6. 1996, [cit. 2022-04-04]. ISSN 0862-9587. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCHN19960605010001&hash=4baad117eb&lang=cz>

⁴¹ MLADÁ FRONTA DNES. Zeman ovládne sněmovnu, kabinet zůstane Klausův. *Mladá fronta Dnes* [online]. 05.06.1996 [cit. 2022-04-04]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960605010001&hash=4dc9cebe41&lang=cz>

⁴² BALÍK, Stanislav. Občanská demokratická strana a česká politika: ODS v českém politickém systému v letech 1991-2006. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2006. ISBN 80-7325-079-9. str. 28 – 29

Prosazování pravicového programu podle koaliční smlouvy tak v takovém případě mohlo být pro vládu problematické, neboť ČSSD měla tu možnost všechny vládní návrhy ve sněmovně blokovat.

3 Volební období menšinové koalice

Druhé volební období v České republice bylo v pořadí druhé i pro premiéra Václava Klause, který stanul v čele staronové vlády. Klaus neudělal zásadní změnu ve složení své druhé vlády. Stejní politici i v této vládě obsadili funkce místopředsedů vlády. Jan Kalvoda, Josef Lux a Ivan Kočárník byli staronovými místopředsedy vlády, přičemž každý z nich zastupoval jednu z vládních stran jelikož každá z vládních stran měla shodně jednoho politika v této funkci. Důležitost této funkce dávali první dva zmíněný politici, neboť ti zároveň byli předsedové menších vládních stran. I někteří ministři již druhé volební období stáli v čele stejného resortu. Příkladem je ministr zemědělství Josef Lux, ministr průmyslu a obchodu Vladimír Dlouhý nebo ministr zdravotnictví Jan Stráský. Josef Zieleniec opět zastával post ministra zahraničních věcí, k čemuž navíc získal i funkci místopředsedy vlády.^{43 44} Jak se lišilo složení druhé Klausovy vlády od té předchozí, si lze prohlédnout v Příloze 1 a v Příloze 2.

Složení druhé vlády bylo oficiálně potvrzeno 4. července 1996, kdy byla celá vláda Václava Klause jmenována prezidentem republiky Václavem Havlem. Složení vlády čítalo šestnáct členů, přičemž zastoupení menších stran mělo být paritní vůči ODS.⁴⁵ Koalice již před jmenováním podepsala koaliční smlouvu, která musela být ještě doplněna o programové prohlášení koaliční vlády, se kterým musela předstoupit před Poslaneckou sněmovnu a požádat ji o důvěru na následující volební období.

Vládní strany a ČSSD měly mezi sebou dohodu, která vznikla při jednáních u „kulatého stolu“, která byla uskutečněna na základě požadavku Miloše Zemana. Do role předsedajícího u zmíněného „kulatého stolu“ se měl postavit prezident Havel.⁴⁶

⁴³ VLÁDA ČR. Vláda Václava Klause I. (02.07.1992 - 04.07.1996): přehled členů vlády (2. 7. 1992 - 4. 7. 1996). *Vláda České republiky* [online]. Praha, 2009 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/vaclav-klaus-1/prehled-ministru-24631/>

⁴⁴ VLÁDA ČR. Vláda Václava Klause II. (04.07.1996 - 02.01.1998): přehled členů vlády (4. 7. 1996 - 2. 1. 1998). *Vláda České republiky* [online]. Praha, 2009 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/vaclav-klaus-2/prehled-ministru-24632/>

⁴⁵ ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. Koaliční dohoda. *Úřad vlády ČR* [online]. [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20030518165823/http://wtd.vlada.cz/scripts/detail.php?id=502>

⁴⁶ KOPEČEK, Lubomír. Miloš Zeman: příběh talentovaného pragmatika: intelektuál válčí s intelektuály. str. 116

Z jednání nakonec vzešel výsledek, že sociální demokracie skutečně bude koalici za určitých okolností tolerovat, nikoli však podporovat.⁴⁷ Jelikož však nevznikla žádná smlouva o budoucí toleranci mezi všemi zúčastněnými stranami, i přesto, že to představitelé ODA a KDU-ČSL požadovali, bylo problematické plnit představu ČSSD, které povedou právě ke zmíněné toleranci vlády. Personální ústupky však vládní představitelé, resp. Václav Klaus, nechtěli dělat.

V době podpisu koaliční dohody společně s vládním programovým prohlášením a po jmenování vlády již bylo po ustavující schůzi nové Poslanecké sněmovny, kde se zvolilo nové vedení sněmovny. Volba nového vedení Poslanecké sněmovny a obsazení výborů mírně naznačilo, jak budou vypadat poměry v nadcházejícím volebním období dolní komory a jaký bude charakter české politiky na následující čtyři roky. Do vedení sněmovny byli zvoleni politici z ČSSD, což mělo být projevem přízně z vládní koalice vůči ústní dohodě s předsedou sociálních demokratů Zemanem, který souhlasil s pokračováním vlády, která byla v čele země i v přechodném volebním období.

Nejvýznamnějším postem, který ČSSD získala byl předseda Poslanecké sněmovny, které obsadil předseda strany Miloš Zeman. Zeman měl při hlasování proti sobě jen jednoho protikandidáta, navrženého politickým subjektem SPR-RSČ, Jana Vika. Samotná vládní koalice žádného kandidáta nenavrhla, což dosvědčovala i řeč jednoho z poslanců vládní koalice. Ještě před samotným zahájením hlasování vystoupil lidovec Miloslav Výborný, který z pověření poslaneckých klubů ODS, ODA a KDU-ČSL oznámil, že na základě ujednání budou zmíněné strany volit kandidáta navrženého Českou stranou sociálně demokratickou. Při pokračování proslovu doplnil prohlášení o následující větu: *„Ta naopak v rámci těchto ujednání vyslovila své*

⁴⁷ KOPEČEK, Lubomír. Éra nevinosti: česká politika 1989-1997.str. 235

*rozhodnutí podpořit ustavení koaliční vlády.*⁴⁸ Což si lze vyložit tak, že dohoda s opoziční ČSSD bude vládními poslanci respektována.

Nicméně nelze opomenout fakt, že při volbě předsedy Poslanecké sněmovny někteří poslanci, kteří teoreticky měli odevzdat hlas Zemanovi, tak neučinili. Dosvědčují to počty hlasovacích lístků, které byly odevzdány při tajné volbě. Z 200 poslanců si pro hlasovací lístky došlo 187 přítomných, kteří zároveň lístek i vrátili, přičemž platných hlasovacích lístků odevzdalo „jen“ 130 z nich, z čehož 103 hlasů bylo pro Miloše Zemana a zbylých 27 odevzdaly poslanci Janu Vikovi.⁴⁹

Svobodné slovo 57 neplatných hlasů vysvětluje následovně: „(...) *ve skutečnosti bylo neplatných hlasů pouze 13, a nikoliv (jak se dalo spočítat) 57. Celkem 44 poslanci totiž odevzdali také platné hlasy, ale nedali je žádnému z obou navržených kandidátů, protože škrtili jak Zemana, tak i Vika.*(...) *Na 13 neplatných lístcích poslanci buď zaškrtovali jména těch, kteří se kandidatury vzdali (J. Vlach, J. Wagner a Z. Jičínský pozn. autorky), a současně neškrtili Zemana s Vikem, nebo zakroužkovali jednoho ze zbylých kandidátů a neudělali křížek u toho druhého, anebo naopak udělali jednomu křížek a svého "favorita" nezakroužkovali.*“⁵⁰ Samozřejmě mohla část poslanců udělat chybu, ale jelikož šlo o relativně vysoký počet chybně odevzdaných lístků, lze posuzovat část odevzdaných hlasů za sabotáž od některých poslanců.

Při rozložení, které ve sněmovně bylo, lze odvodit, že pro Zemana nehlasoval někdo z vládních stran nebo dokonce mu hlas neodevzdali někteří jeho straniční kolegové. Karel Pacner se domnívá, že pro Zemana nehlasovali poslanci ze sociální demokracie, neboť část sociálnědemokratických politiků nesouhlasila s povolebním postupem ani s tím, že by se role předsedy Poslanecké sněmovny měl ujmout Zeman,

⁴⁸ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 1. schůze (čtvrtek 27. června 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/001schuz/s001002.htm>

⁴⁹ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 1. schůze (čtvrtek 27. června 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/001schuz/s001003.htm>

⁵⁰ SLOVO. Miloš Zeman sám sebe nevolil. *Slovo* [online]. 29.06.1996 [cit. 2022-04-16]. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCS119960629010021&hash=2121917f85&lang=cz>

což měli dát najevo při volbě.⁵¹ Kdo však pro kandidáta sociální demokracie Zemana nehlasoval, nelze zjistit, protože volba byla tajná. Ale jelikož již hlasování o předsedovy dolní komory byla očividná řada otázek, dalo se předpokládat, že i po zbytek volebního období bude problematické dojít ke společnému konsensu mezi koalicí a opozicí.

Volba místopředsedů Poslanecké sněmovny proběhla o poznání hladce. Odehrávala se ve stejný den jako volba předsedy. Každá ze stran zastoupená v PS, včetně stran opozičních, nominovala svého kandidáta na tuto funkci. Nominovaní byli následující poslanci a poslankyně: Petra Buzková z ČSSD, dále Jiří Honajzer a Jiří Vlach oba za ODS, Jan Kasal za KDU-ČSL, Karel Ledvinka za ODA, Miroslav Sládek za SPR-RSČ a v poslední řadě kandidát za KSČM Miroslav Vacek. Výsledky volby místopředsedů PS, která byla opět tajná jako v případě volby předsedy, byly celkem jednoznačné a nebyly zaznamenány žádné problémy. Ihned v prvním kole byli zvoleni místopředsedy poslanci Petra Buzková, Jiří Honajzer, Karel Ledvinka, Jan Kasal a v neposlední řadě i Jiří Vlach. Zvoleni do této funkce nebyli zástupci krajních stran KSČM a SPR-RSČ.⁵²

Co je příznačné pro volbu místopředsedů je bonmot, který pronesl předseda PS bezprostředně po vyhlášení výsledků po volbě místopředsedy: „*Blahopřeji zvoleným místopředsedům Poslanecké sněmovny a prosím, aby zaujali místa vedle mě. Náš aparát už jim připravil příslušné jmenovky s jistým prognostickým tušením.*“⁵³ Samozřejmě nejspíš nešlo o žádné prognostické tušení, nýbrž bylo již předem dohodnuto mezi koaličními stranami a sociální demokracií, jak a komu budou hlasy přidělovat, což určí budoucí složení vedení Poslanecké sněmovny.

⁵¹ PACNER, Karel. Čtvrtstoletí republiky: kronika naší nejnovější historie 1991-2018. Ilustroval Jiří SLÍVA. Praha: Plus, 2018. ISBN 978-80-259-0975-1. str. 111

⁵² SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 1. schůze (čtvrtek 27. června 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/001schuz/s001004.htm#r1>

⁵³ Tamtéž

Opoziční ČSSD skutečně získala i vedoucí funkce ve výborech PS. Její zisk čítal shodný počet pěti předsedů poslaneckých výborů jako ODS, naopak vládní KDU-ČSL a ODA získaly po jednom předsedovy. Důležité bylo, že se sociální demokracii podařilo obsadit pro ně podstatné výbory, jako byl výbor pro sociální politiku a zdravotnictví, v jehož čele stanul Vladimír Špidla, zemědělský výbor v jehož vedení stál Karel Machovec. Nejpodstatnější ale pro stranu byl rozpočtový výbor, ve kterém předsedou byl Jozef Wagner.⁵⁴ Zde je důležité upozornit na fakt, že pravicová vláda nechala vedení jednoho z nejpodstatnějšího výboru na levicovém, navíc opozičním politikovi. Navíc Jozef Wagner ještě v průběhu volebního období změnil poměr hlasů ve sněmovně a stane se klíčovou postavou, která bude rozhodovat o návrzích zákonů předkládaných ve sněmovně.

Navíc byl jeden z poslanců ČSSD zvolen do stálé komise Poslanecké sněmovny pro kontrolu činnosti Bezpečnostní informační služby. Tím poslancem byl Jaroslav Bašta s jehož volbou nesouhlasil ministr vnitra Jan Ruml. Výhrady měl už při nominaci poslance mezi členy této komise, což dal najevo při 3. schůzi PS: *„Bašta žije v jakémisi vnitřním zpravodajském světě, ze kterého není schopen vystoupit a mít dostatečný nadhled nad touto závažnou problematikou.“*⁵⁵ Ministrovi navíc vadilo Baštovo nedávné vyjádření v médiích o cestě ministrova náměstka do USA, ve kterém se dopustil nepravdy. Pro ministra Rumla toto bylo nepřijatelné v souvislosti s tím, že by Bašta měl být v tomto výboru.⁵⁶

Poslanec Bašta byl do tohoto výboru i přes výhrady ministra zvolen a to velmi přesvědčivým výsledkem 121 hlasů pro a jen 15 proti, přičemž všechny hlasy proti byly z ODS. Ke zvolení Bašty přispěly hlasy nejen ČSSD, která kandidáta navrhovala,

⁵⁴ Archiv Poslanecké sněmovny, fond PSP II, kart. 146

⁵⁵ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 3. schůze (čtvrtek 25 července 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/003schuz/s003023.htm#r11>

⁵⁶ Tamtéž

ale i hlasy KDU-ČSL i ODA, části ODS ale i opoziční KSČM.⁵⁷ Bašta byl ale nakonec zvolen i do čela této komise. Zde byla podpora nižší, ale 106 hlasů stačilo ke zvolení do funkce předsedy této komise.⁵⁸ Zde je důležité upozornit na to, že Zeman nesouhlasil s tím, že by Ruml měl být v čele resortu ministerstva vnitra, a Ruml nesouhlasil s poslancem za sociální demokracii Baštou v komisi zabývající se činností BIS. Rumlovy obavy měly dle mého názoru své opodstatnění, protože se Zeman mohl dostat k informacím, které mohl použít proti vládě. Nakonec Zeman skutečně podnikl kroky spojené s nezákonným sledováním členů vlády ze strany BIS, který je znám jako „Zemanův kufřík“, o čemž bude zmínka níže.

Na počátku volebního období to vypadalo na jasné politické schéma, které se zakládalo na menšinové vládě, jejíž hlasy budou doplňovány o hlasy sociální demokracie. Opak byl ale pravdou, protože se během volebního období objevily opětovné spory vlády doprovázené o aféry vládních stran a jejich představitelů i dalších politiků, což všechno ovlivňovalo politické napětí. Navíc závislost vlády na opozičních politicích nedávala vládě příliš prostoru s prosazováním zásadních pravicových bodů. Navíc už na počátku dával málokdo menšinové vládě naději, že by mohla ve Strakově akademii pobýt celé čtyři roky.⁵⁹ Obavy mnohých se samozřejmě naplnily, což bude blíže představeno v nadcházejících částech.

3.1 Vliv ČSSD na vládu

Jak bylo zmíněno v předchozí části, tak sociální demokracie byla ochotna vládu tolerovat, pouze za určitých okolností. Vládní představitelé bezpochyby předpokládali, že pokud sociální demokracie získá významné funkce ve vedení

⁵⁷ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 3. schůze, 37. hlasování, 25. července 1996, 18:50: Volba komise pro kontrolu činnosti BIS. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-17]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=6145>

⁵⁸ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 3. schůze (pátek 26. července 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-17]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/003schuz/s003024.htm>

⁵⁹ Např. PACNER, Karel. *Čtvrtstoletí republiky: kronika naší nejnovější historie 1991-2018*. str 112 nebo PEHE, Jiří. *Klaus: portrét politika ve dvaceti obrazech*. str. 87

Poslanecké sněmovny a ve výborech, bude to stačit k tomu, aby menšinová vláda byla tolerována jejími poslanci po celý průběh volebního období.

Již bylo zmíněno, že dohoda mezi koalicí a ČSSD nebyla písemně podložena, a proto mohla strana s tolerancí jakkoliv manipulovat. V praxi to znamenalo, že při hlasování v Poslanecké sněmovně záleželo na bezprostředním rozpoložení sociální demokracie. Vládní návrhy zákonů mohly být jednoduše blokovány sociálními demokraty, protože ti nebyli ničím vázáni, aby pro tyto návrhy hlasovaly, a vládní koalice neměla tu potřebnou většinu k prosazení.

Důležité ale pro menšinovou koalici bylo, aby se tolerance sociální demokracie projevila při hlasování o důvěře vlády. Zde byl vliv sociální demokracie nezpochybnitelný a velmi zásadní. Kdyby vládní koalice důvěru nezískala, znamenalo by to, že by její členové museli podat demisi a prezident by musel pověřit sestavením vlády někoho jiného. Jelikož ale nebyli jiné možnosti, kdo jiný by vládu mohl sestavit, protože volby skončily volebním patem, mohlo se i stát, že by došlo k rozpuštění Poslanecké sněmovny a k předčasným volbám, což by nemuselo být pro některé subjekty ku prospěchu. Proto bylo v zájmu všech zúčastněných, aby vláda důvěru získala.

Vláda musela předstoupit před poslance s programovým prohlášením vlády, ve kterém byl lehký náznak, že při jeho tvorbě byl brán nepatrný zřetel na sociální demokraty, neboť v médiích se objevilo obvinění, že členové kabinetu při vytváření vládního programu na následující čtyři roky opisovali z programu ČSSD.⁶⁰ Ale i přesto sociální demokraté měli vůči programu výhrady. Nespokojenost byla například s finanční spoluúčástí pacientů na financování zdravotnické péče či zavedením školného. Naopak předseda Miloš Zeman v programovém prohlášení našel přes řadu

⁶⁰ VAJNEROVÁ, Ivana. ČSSD změnila taktiku vůči vládnímu prohlášení. *Hospodářské noviny* [online]. 25.07.1996 [cit. 2022-04-15]. ISSN 0862-9587. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCHN19960725010025&hash=d855ff366a&lang=cz>

nepřijatelných věcí i pozitiva: „Některé strany si například konečně uvědomily důležitost bytové politiky, dopravní obslužnosti a řady dalších problémů.“⁶¹

Hlasování o důvěře probíhalo v rámci 3. schůze Poslanecké sněmovny, která se uskutečnila ve dnech 23. – 26. července 1996, přičemž o bodu *Žádost vlády České republiky o vyslovení důvěry* se jednalo v prvním resp. druhém a třetím dni. První den schůze PS se svým projevem vystoupil předseda nově jmenované vlády Václav Klaus. Projev byl velmi obsáhlý, neboť v něm bylo představeno celé programové prohlášení vlády.⁶² Zazněly v něm jak body, charakteristické pro pravicovou vládu, tak i body, které v obecné rovině patřili spíše do oblasti levicových politiků, jako například valorizace důchodů nebo reforma systému sociálního zabezpečení.⁶³

První den schůze byl ale hned vzápětí po Klausově promluvě ukončen a schůze pokračovala nadcházející dny. V dalších dnech se u řečnického pultu ve spojitosti s ústními interpelacemi střídali členové vládní koalice a opoziční politici, včetně předsedy ČSSD Zemana. Poslanci sociální demokracie upozorňovali na body, které byly podobné programu sociální demokracie. Například Karel Machovec říká ve svém projevu následující: „Nikdy mě totiž nenapadlo, že celé pasáže z programu sociální demokracie budou opsány do programového prohlášení vlády.“⁶⁴

Pavel Dostál na to navazuje: „Dámy a pánové, kdo z opozičních politiků by si ještě před několika měsíci dovedl představit, že premiér Václav Klaus bude v přímém televizním přenosu říkat věty o tom, že je potřeba ze státního rozpočtu podporovat bytovou výstavbu, že je potřeba z veřejných prostředků řešit neuspokojivou dopravní obslužnost, na kterou si stěžují občané, že je potřeba pomáhat našemu zemědělství a chránit jej před subvencovanými dovozy, kdo z nás by si dovedl představit, že bude pan premiér dokonce horovat pro regiony.“⁶⁵ Obě

⁶¹ KRATOCHVÍLOVÁ, KATEŘINA a MICHAL HÄCKL. Zeman věří, že řadu věcí z programového prohlášení se vládě nepodaří prosadit. *Mladá fronta Dnes* [online]. 1996, 13.07.1996 [cit. 2022-04-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960713010007&hash=6d5a9b0142&lang=cz>

⁶² Archiv Poslanecké sněmovny, fond PSP II, kart. 146

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 3. schůze (středa 24. července 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/003schuz/s003005.htm>

⁶⁵ Tamtéž

tyto zmíněné pasáže z projevů opozičních politiků dosvědčují, že skutečně mohla být jistá inspirace při tvorbě programového prohlášení vlády z volebního programu sociální demokracie. Což lze pochopit následovně. Vláda mohla jednat takticky, protože vládní program čítající řadu sociálních bodů by mohl být obhajitelný natolik, že by pro něj politici ze sociální demokracie hlasovali.

Za zmínku stojí i vyjádření předsedy poslaneckého klubu ČSSD k programovému prohlášení vlády a projednávanému návrhu o vyslovení důvěry vládě. Stanislav Gross ve svém projevu sdělil: *„Vnímáme i to, že v zájmu stability společnosti je důležité, aby tato země měla funkční ústavní orgány včetně vlády. Za této situace se Česká strana sociálně demokratická rozhodla umožnit existenci menšinové vlády, která nyní žádá Poslaneckou sněmovnu o vyslovení důvěry. Česká strana sociálně demokratická je tedy momentálně ochotna tolerovat tuto menšinovou vládu. (...) Je ale nutné, aby důrazně zaznělo i následující. Česká strana sociálně demokratická není spojencem této vlády a ať nikdo nepočítá s tím, že bude tuto vládu podporovat. Tato vláda nemá důvěru sociálních demokratů“*⁶⁶ To vlastně dokreslovalo, v jaké situaci strana je, že nechce být spojencem vlády, nechce jí podporovat, ale zároveň vláda získat důvěru PS sněmovny musí, protože jinak by to v konečném důsledku nebylo dobré pro společnost, která potřebuje vládnoucí vládu a nechce politické protahování.

Když mělo dojít k samotnému hlasování po vyjádření všech předsedů poslaneckých klubů, poslanci ČSSD opustili sál, což znamenalo, že snížili kvórum.⁶⁷ Jelikož při hlasování o důvěře stačí nadpoloviční většina přítomných poslanců, při odchodu části poslanců ze sálu se počet hlasů potřebných pro získání důvěry snížil, což znamenalo, že stačili jen hlasy koaličních poslanců, kteří hranici kvóra překonaly i s lehkou rezervou.⁶⁸ Tento čin se ve společnosti vžil jako slovní spojení „hlasování

⁶⁶ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 3. schůze (čtvrtek 25 července 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-17]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/003schuz/s003018.htm>

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 3. schůze (čtvrtek 25 července 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/003schuz/s003019.htm>

nohama“. Pro ČSSD bylo toto jednání nejlepší možné, čímž jsou podporována i slova Stanislava Grosse výše. Vláda totiž nezískala důvěru od ČSSD, ale zároveň ani nedůvěru, a i přesto vláda mohla od sněmovny důvěru získat a ujmout se své role výkonné a samozřejmě plnit body z programového prohlášení.

Poté, co vláda získala důvěru, se pro Právo Miloš Zeman vyjádřil následovně: *„Kdyby ČSSD nechala menšinovou vládu Václava Klause padnout, jedinou alternativou by bylo sestavení vlády soc. dem. s komunisty a republikány, což je pro ČSSD nepřijatelné stejně jako její velká koalice s ODS. (...)”* *Kdybychom jednu z těchto koalic uzavřeli, tak to teprve by byla zrada našeho programu a popření našich předchozích slibů.*⁶⁹ V novinovém článku se lze ještě dočíst, že by sociální demokracie neměla opouštět svůj volební program, což doplňuje: *„Voliči pochopí, když se nám určité části tohoto programu třeba nepodaří prosadit. Ale nikdy by nepochopili, kdybychom neusilovali o prosazení těchto částí,”*⁷⁰ Z toho bylo zřejmé, že se bude strana pokoušet o prosazení některých bodů ze svého programu. To jestli se jim podařilo, či nikoliv bude zmínka níže.

Zásadní ale byla role poslanců sociální demokracie i v nadcházejících měsících, protože významně mohli ovlivňovat projednávání zákonů i jiných bodů ve sněmovně, na což dohlížel Zeman jako předseda strany i sněmovny. Navíc se poměry koalice a opozice v dalších měsících změnili, což rozhodilo a zkomplikovalo sjednané dohody.

3.1.1 Role Miloše Zemana

Miloš Zeman byl velmi důležitou postavou pro politiku sociální demokracie v devadesátých letech i na přelomu tisíciletí. Pod jeho vedením se strana dostala na politický vrchol. Zeman do ČSSD vstoupil sice už na počátku 90. let, ale ještě před tím byl členem Občanského fóra, ve stejném politickém subjektu jako Václav Klaus. Zeman byl v hnutí až do jeho zániku, stejně jako Klaus, kdy se následně vytvořily dva politické subjekty - ODS a OH. Zeman vstoupil do druhého zmiňovaného, zatímco

⁶⁹ MITROFANOV, Alexandr. Předseda ČSSD Miloš Zeman řekl Právu: Ke Klausově vládě nebyla alternativa. *Právo* [online]. 1996, 26.07.1996 [cit. 2022-04-05]. ISSN 1211-2119. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCPR19960726010131&hash=b1eeb3a73b&lang=cz>

⁷⁰ Tamtéž

Klaus byl zakládajícím otcem ODS. Zeman v OH nebyl příliš dlouho, a záhy začal pátrat po novém politickém zázemí, kterým byli sociální demokraté. Za tuto stranu kandidoval do voleb v roce 1992 v Jihočeském kraji, přičemž ale formálně do strany vstoupil až po těchto volbách, které pro samotného Zemana byly úspěšné, na rozdíl od samotné strany.⁷¹

Zanedlouho poté, co Zeman vstoupil do ČSSD, nahradil v roli předsedy strany Jiřího Horáka. To se Zemanovi podařilo v době, kdy probíhala ve straně frakcionalizace, což mělo spojitost i s volbami 1992, které byly pro stranu relativně neúspěšné a právě Horák byl z toho obvinován. Zeman se díky své bojovné politice a politickým názorům dokázal spojit s lidmi, kteří mu do čela strany pomohli. Nelze však upřít Zemanovu schopnost upoutat na sebe a na stranu pozornost, k čemuž mu dopomohla protivládní politika, kterou začal ve straně formovat. Na to již zareagovaly průzkumy veřejného mínění krátce po Zemanovo zvolení na počátku roku 1993. Na druhou stranu způsobil i to, že někteří straníci, především z rakovnického proudu v čele s bývalým předsedou Horákem, odešli ze strany.⁷² Zeman je výborný rétor ale i manipulátor. První se projevilo v předvolební kampani, kde v autobusu Zemák objížděl i odlehlé kouty republiky. Druhé se ukázalo při povolebních jednáních po sněmovních volbách 1996.

Zeman se jako jediný zástupce sociální demokracie podílel na povolebních jednáních, do kterých zasáhl velmi významně. Jeho byl i nápad na vytvoření „kulatých stolů“, kde usedli společně zástupci ODS, ODA, KDU-ČSL a ČSSD, kde se snažil co nejvíce tlačit na vznikající vládu, aby učinila ústupky, která budou vyhovovat sociální demokracii. Zeman nesouhlasil s obsazením některých vládních funkcí určitými osobami a snažil se klást požadavky i na vládní program. Zeman veřejně vystupoval proti některým kandidátům za ODS a žádal jejich výměnu, jinak strana nebude koalici tolerovat. Veřejně vetoval například Jindřicha Vodičku na postu ministra sociálních

⁷¹ KOPEČEK, Lubomír. *Hodný, zlý a ošklivý?: Havel, Klaus, Zeman : paralelní životopisy*. Brno: Books & Pipes, 2022. ISBN 978-80-7485-249-7. str. 191-192

⁷² KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinosti: česká politika 1989-1997*. Str. 194 - 197

věcí nebo Jana Rumla, který měl obsadit místo na ministerstvu vnitra. K žádným ústupkům však ze strany koalice nedošlo. Lubomír Kopeček to odůvodňuje tím, že: *„Pokud by koaliční strany na tyto podmínky přistoupily, stala by se vláda nesvéprávným tělesem pod Zemanovou kuratelou.“*⁷³

Jak bylo zmíněno výše, tak byl Zeman zvolen předsedou dolní komory. V souvislosti se zvolením i s jednáními, které probíhaly na téma tolerance vlády, Zeman ve své autobiografii přichází s následující zajímavou glosou: *„po tvrdém vyjednávání jsem byl zvolen.“*⁷⁴ Což dosvědčuje, že jednání nebyla jednoduchá.

Zvolení Zemana předsedou Poslanecké sněmovny vyvolalo mírné nespokojení i v samotné straně sociální demokracie. Někteří členové se nechali slyšet, že měl tento post přenechat jiným straníkům a sám se ve volebním období věnovat poslaneckému klubu, který byl v počtu členů druhý největší. On sám na tyto námitky reaguje následovně: *„Jejich podstatou byla obava, že šéf parlamentu pouze ťuká kladívkem a že je čímisi jako slavík v kleci. Ve skutečnosti je druhým nebo třetím nejvyšším ústavním činitelem a jeho role může být dominantní právě v krizových situacích – jakými se s určitou prognostickou erudicí zdály být předčasné volby“.*⁷⁵ Z čehož lze vyvodit myšlenku, že ani Zeman nečekal, že se vláda udrží celé funkční období a že dojde k předčasným volbám.

Navíc dodává, že ve straně nebyl nikdo jiný, kdo by se role předsedy dolní komory ujal: *„Nechtěl jsem svěřit tuto klíčovou roli do rukou lidí, z nichž jednu jsem pokládal za línou husu a druhého za sice nadějněho, ale stále ještě nezralého klučíka.“*⁷⁶ Koho tím Miloš Zeman myslel si lze jen domýšlet. Ale když se zamyslíme nad kroky, které se odehrají v budoucnu, tak bychom si troufli konstatovat, že první popsanou osobou byla tehdejší místopředsedkyně Poslanecké sněmovny Petra Buzková, přičemž druhým

⁷³ KOPEČEK, Lubomír. *Fenomén Václav Klaus: politická biografie*. Brno: Barrister & Principal, 2012. ISBN 978-80-87474-75-4. str. 78 - 79

⁷⁴ ZEMAN, Miloš. Jak jsem se mýlil v politice. str. 160

⁷⁵ Tamtéž

⁷⁶ Tamtéž

zmiňovaným mohl být Stanislav Gross, který byl tehdejším předsedou poslaneckého klubu ČSSD.

Miloš Zeman se během vykonávání funkce velmi významně podílel na zahraniční politice jménem Poslanecké sněmovny. Politický komentátor Pehe tvrdí, že, díky zahraničním cestám Zeman vytvořil další stanovisko v otázce zahraničního směřování republiky, a zařadil se za ministra zahraničí Josefa Zieleniece, a premiéra Václava Klause, kteří taktéž tvořili zahraniční politiku jménem státu.⁷⁷

Zeman jako předseda Poslanecké sněmovny často zval ministra zemědělství a zároveň předsedu lidovců Josefa Luxe na spolčené obědy. To lze zjistit díky dochovaným pozvánkám posílaných politikům jménem předsedy PS, které jsou k nalezení v Archivu Poslanecké sněmovny. Dochované pozvánky téměř z poloviny tvořily ty adresované právě Luxovi.⁷⁸ Je však těžké interpretovat tyto dochované materiály, protože část z nich nemusela být dána k archivaci. Co bylo předmětem častých schůzek si lze jen domýšlet. Co však tyto dva politiky spojovalo, byla averze vůči Václavu Klausovi. Navíc v polovině roku 1997 se začala projevovat ochota k možné vládě lidovců se sociálními demokraty. Lux vůči této možnosti projevoval větší vstřícnost. Sice si nepřál, aby vznikla v tehdejší okamžiku ale na druhou stranu k ní byl otevřený. Zatímco Miloš Zeman si toto společné uskupení spojoval až s dobou po předčasných volbách.⁷⁹ Je možné, že společné obědy se nesly v duchu těchto debat, anebo v souvislosti s některými návrhy, které se týkaly Luxova resortu zemědělství.

Zemanovi se ale nevyhnula aféra, která se do povědomí dostala jako „Zemanův kufřík“. Tato aféra byla spojena s údajným „nezákonným propojením ministerstva vnitra a BIS“ a „náběhem na policejní stát“, na což měl mít Zeman důkazy. Tato obvinění přišla krátce před senátními volbami v listopadu 1996.⁸⁰ Zeman tímto navázal na obvinění Josefa Luxe a Jana Kalvody o tom, že jsou sledováni z BIS, a sám

⁷⁷ PEHE, Jiří. *Klaus: portrét politika ve dvaceti obrazech*. str. 92- 93

⁷⁸ Archiv Poslanecké sněmovny, fond PSP II, kart. 146

⁷⁹ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinosti: česká politika 1989-1997*. Str. 273-274

⁸⁰ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinosti: česká politika 1989-1997*. str. 247

tvrdil, že je taky sledován, pro což měl zmíněné důkazy.⁸¹ S důkazy se chystal před prezidenta, který měl být nestranným článkem v této kauze.⁸² Tímto defacto zahájil boj proti BIS a ministerstvu vnitra, protože jak již bylo zmíněno výše, Zeman měl výhrady vůči ministrovi vnitra Janu Rumlovi, jehož odchod stále požadoval.⁸³

Zatímco Pečinka píše o hnědém kufříku, který má potvrdit Zemanova slova o policejním státu.⁸⁴ Kopeček píše pouze o složce s údajnými důkazy na tyto nekalosti.⁸⁵ Zeman skutečně předal začátkem ledna 1997 prezidentu Havlovi a komisi kontrolující BIS soubor dokumentů, ale opravdu se ukázalo, že šlo o falzifikáty.⁸⁶

Zeman se k materiálům, co měly být v „kufříku“ resp. k jejich pravdivosti, vyjadřuje lehce rozpačitě: „Dnes – s odstupem času – si pravdivostí těchto materiálů vůbec nejsem jist.“⁸⁷ Ale již před předáním dokumentů prezidentovi mluvil například Jaroslav Bašta - předseda komise zabývající se činností BIS – o tom, že jde přinejmenším z části o padělky.⁸⁸ Tato aféra byla pro Zemana jistě nepříjemná, ale ukázala, že Zeman chce poškodit vládu a její představitele za každou cenu, při jakékoliv příležitosti, která se mu naskytne. V tomto případě ale nelze říct, zda kompromitující dokumenty byly nápad samotného Zemana nebo mu dokumenty opírající se o výpovědi „jakéhosi Demetera“ skutečně někdo předal, jak on sám tvrdí.⁸⁹

Podstatné bylo, že Zeman během volebního období vyjadřoval vůči vládě často velmi odmítavé komentáře a ohrazoval se především vůči premiérovi Václavu Klausovi a jeho politice spojenou s ekonomickou krizí a úspornými ekonomickými balíčky představenými v roce 1997.⁹⁰ Zeman také hovořil o předčasných volbách, ke kterým by mělo dojít vzhledem ke krizové situaci. Podle Hospodářských novin ze 7.

⁸¹ ZEMAN, Miloš. *Jak jsem se mýlil v politice*. str. 169

⁸² KOPEČEK, Lubomír. *Miloš Zeman: příběh talentovaného pragmatika: intelektuál válčí s intelektuály*. str. 122

⁸³ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinosti: česká politika 1989-1997*. str. 247

⁸⁴ PEČINKA, Bohumil. *Cesta na Hrad*. str. 76 - 77

⁸⁵ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinosti: česká politika 1989-1997*. str. 247

⁸⁶ Tamtéž

⁸⁷ ZEMAN, Miloš. *Jak jsem se mýlil v politice*. str. 169

⁸⁸ KOPEČEK, Lubomír. *Miloš Zeman: příběh talentovaného pragmatika: intelektuál válčí s intelektuály*. str. 122

⁸⁹ Zeman Miloš. *Jak jsem se mýlil v politice*. str. 169

⁹⁰ Tamtéž str.271 - 272

dubna 1997 se na tyto případné volby ČSSD již chystala, ale nikdo nepřipouštěl, že by strana tyto volby sama zinscenovala. Každopádně někteří poslanci tvrdili, že „*současná vláda nemusí přežít ani tento rok.*“⁹¹ Je až úsměvné, když na tuto větu pohlédneme s odstupem času, že byla skutečně pravdivá a vláda se opravdu rozpadla do konce roku 1997. Co k tomu vedlo, bude rozebráno níže.

Nelze ale opomenout, že i přesto, že byl Zeman opoziční politik, tak se v tomto volebním období stal významným politickým aktérem. Což jemu i celé ČSSD bezpochyby zvedlo preference, které se projeví v nadcházejících volbách.

3.1.2. Prosazování bodů z programového prohlášení vlády a snaha o prosazení bodů z volebního programu ČSSD

Jelikož měla sociální demokracie tři důležité předsedy poslaneckých výborů, mohly se podílet na proceduře návrhu zákonů vládních ale i opozičních. Vláda předkládala své návrhy zákonů, které reflektovaly programové prohlášení na kterém se shodly všechny tři vládní subjekty. Důležitá ale byla podpora těchto návrhů ze strany ČSSD, která však byla nejistá, především v souvislosti s návrhy pravicově zaměřené politiky. V následující části budou představeny návrhy, které se podařilo prosadit právě díky podpoře sociální demokracie. Zatímco některé návrhy nebylo problematické prosadit, v jiných případech šlo o dlouhé vyjednávání.

Samozřejmě, že sociální demokracie nechtěla jen podporovat vládní návrhy, ale chtěla prosadit některé své návrhy, které budou reflektovat body volebního programu. Poslanci z ČSSD se skutečně snažili prosadit některé své návrhy ze svého programu, ale leckdy neúspěšně. Bezpochyby bylo jednodušší, hlasovat pro návrh, který byl shodný jak s vládním prohlášením, tak se stranickým programem.

Zajímavé je, co k podpoře vládních návrhů a prosazování bodů ze sociálnědemokratického programu řekl sám Miloš Zeman v médiích. Na otázku zda budou poslanci sociální demokracie bránit realizaci těch částí vládního programu,

⁹¹ HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. ČSSD se chystá na předčasné volby. *Hospodářské noviny* [online]. 7.4. 1997 [cit. 2022-05-05]. ISSN 0862-9587. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCHN19970407010021&hash=b531ce46af&lang=cz>

kteřé jsou v rozporu s jejich politikou odpověděl: „Budeme jednoznačně hlasovat proti všem návrhům, které jsou v rozporu s naším programem. Zde bych jako příklad uvedl vysokoškolský zákon, pokud bude obsahovat zavedení školného na vysokých školách, nebo zákon o zdravotní péči, pokud by u standardní péče obsahoval doplácení pacienta nad rámec příjmů ze zdravotního a nemocenského pojištění.“⁹² Dále v rozhovoru dodal: „Budeme předkládat vlastní návrhy zákonů. Jako příklad uvedu zákon o majetkových přiznáních, který by bránil obrovským daňovým únikům, korupci a praní špinavých peněz. Předložíme návrh zákona o veřejném ochránci práv, ombudsmanovi, sociální zákony. Máme například připraven návrh zákona o opětovném navrácení věkové hranice pro odchod do důchodu, což, aby na to byly finanční zdroje, podmiňujeme oddělením penzijních fondů od státního rozpočtu. Budeme se také aktivně podílet na přípravě zákona o regionální samosprávě a na dalších konkrétních zákonech.“⁹³ Jak se návrhy sociální demokracie dařilo prosazovat a blokovat či podporovat vládní, bude blíže popsáno níže.

3.1.2.1 Antidumpingový zákon a proexportní politika

Antidumpingový zákon resp. politika byla jedním z bodů programového prohlášení vlády: „Vláda bude prosazovat přijetí antidumpingové, ‘protisubvenční’ a další legislativy tak, aby přispěla ke zlepšení ochrany domácího trhu v souladu s mezinárodními závazky České republiky.“⁹⁴ Dumpingem se rozumí: „forma nekalé soutěže, cenové podbízení obvykle v mezinárodním obchodě. Bojem jsou antidumpingová opatření“⁹⁵

Podle Kopečka se podařilo prosadit opozici na začátku října 1996 schválení několika usneseníh, díky kterým měla vláda mj. urychleně předložit antidumpingový zákon a koncepci proexportní politiky.⁹⁶ Sněmovně byl tento vládní návrh skutečně

⁹² KUDRNOVSKÁ, Marie. ČINNOST ČSSD V PARLAMENTĚ. ZN *Zemské noviny* [online]. 30.07.1996 [cit. 2022-04-06]. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCZ119960730010126&hash=6fd4461baf&lang=cz>

⁹³ Tamtéž

⁹⁴ VLÁDA ČR. Programové prohlášení vlády. *Vláda České republiky* [online]. Praha [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/vaclav-klaus-2/Programove-prohlaseni-vlady.pdf>

⁹⁵ BRADNOVÁ, Hana. *Encyklopedický slovník*. Praha: Odeon, 1993. Klub čtenářů (Odeon). ISBN 80-207-0438-8. str. 253

⁹⁶ KOPEČEK, Lubomír. *Miloš Zeman: příběh talentovaného pragmatika: intelektuál válčí s intelektuály*. str. 118

podán už na sklonku roku 1996, a to jako *Návrh zákona na ochranu před dovozem dumpingových výrobků*. Nejdříve musel návrh projednat hospodářský výbor, legislativní proces tohoto návrhu však běžel bez sebemenších problémů, jen s drobnými pozměňovacími návrhy. Vládní návrh byl schválen ve 3. čtení na 11. schůzi 23. května 1997.⁹⁷ Tento vládní návrh se podařilo bez větších problémů prosadit, právě i díky hlasům sociální demokracie, přičemž pro návrh hlasovaly i poslanci KSČM.⁹⁸ Zmíněný návrh dokazuje, že opozice se nebránila podpoře bodů z programového prohlášení vlády.

3.1.2.2 Česko-německá deklarace

Vztahy mezi Českou republikou a Německem byly složité, vzhledem k vzájemné minulosti obou národů. Dokument *Česko-německé deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím vývoji* nebyl záležitostí jen tohoto volebního období, ale diskutovalo se o něm již od začátku 90. let, proto bylo důležité, aby se podařila historická kapitola vzájemných vztahů s Německem uzavřít. Deklarace měla nepřímo navazovat na smlouvu ze dne 27. února 1992 uzavřenou mezi SRN a tehdejší ČSFR o dobrém sousedství a přátelské spolupráci.⁹⁹

K podpisu česko-německé deklarace došlo ke konci ledna 1997 předsedou vlády Václavem Klausem a spolkovým kancléřem Helmutem Kohlem navíc za přítomnosti ministrů zahraničí obou republik, Josefa Zieleniece a Klause Kinkela.¹⁰⁰ Po podpisu ministrů muselo ovšem dojít ke schválení Poslaneckou sněmovnou a německým parlamentem.

⁹⁷ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 109: Návrh zákona na ochranu před dovozem dumpingových výrobků. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&T=109>

⁹⁸ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 11. schůze, 240. hlasování, 23. května 1997, 12:04: Vl.náv.zák.na ochranu před dovozem d.v. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=9271>

⁹⁹ VELVYSLANECTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY V BERLÍNĚ. Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji. *Velvyslanectví České republiky v Berlíně* [online]. [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/berlin/cz/vzajemne_vztahy/cesko_nemecka_deklarace_o_vzajemnych.html

¹⁰⁰ Tamtéž

Sám Klaus v souvislosti s deklarací mluví, že jde o dokument připravovaný dva roky a jejímž cílem je odstranit některá nedorozumění, nejasnosti a pocity křivdy v obou zemích.¹⁰¹ Dále se vyjadřuje ve své knize následovně: „*Přijetím deklarace by mělo skončit neustálé ohlížení se do minulosti, (...) vyhledávání, přiznávání či odmítání viny na jedné či druhé straně, a mělo by převážet soustředění se na to, co skutečně dnešní česko-německé vztahy charakterizuje – a tím je rozsáhlá, rychle rostoucí, všestranná spolupráce obou zemí.*“¹⁰²

Znění deklarace bylo krátce po podpisu Klausa a Kohla rozesláno poslancům, kteří se jí zabývali v rámci 8. schůze. Debaty kolem deklarace trvaly v rozmezí několika dní, přičemž počátek projednávání byl začátkem února a konec proběhl 14. února 1997.¹⁰³ V den, kdy schůze byla zahájena se v blízkosti sněmovny sešly odpůrci deklarace, kteří hlasitě projevovali svou nespokojenost.¹⁰⁴ Diskuse se účastnili všichni zástupci parlamentních stran a není na místě je zmiňovat. Vypíchnout lze ale některé výroky sociálnědemokratických poslanců.

Poslanec Zdeněk Jičínský ve svém projevu k deklaraci měl řadu věcných výhrad. Především mu vadilo, že se při tvorbě znění textu nevedly debaty ve sněmovně. Jičínský ale nakonec dodal: „*Jsem přesvědčen, že Česká republika se může pozitivně vyvíjet jenom v rámci sjednocující se Evropy. V tomto směru česko-německá deklarace při všech vadách a slabinách je prokem, který do tohoto procesu patří, a proto i při všech výhradách, které k ní mám, jsem pro to, abychom ji podpořili.*“¹⁰⁵

Poslanec Lubomír Zaorálek se vyjádřil v projevu následovně: „*Na začátku česká strana chtěla a navrhla čáru za minulostí. Česká vláda dokonce nečekala sama, částečně odškodnila oběti nacismu (...). Obávám se, že německá strana ovšem přesto tuto čáru za minulostí nepotvrdila. Jestliže ale platí, že na německé straně chybí ochota říci, naprosto*

¹⁰¹ KLAUS, Václav. *Obhajoba zapomenutých myšlenek*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0645-1. str. 380

¹⁰² Tamtéž str. 379

¹⁰³ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 129: Česko-německá deklarace. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&t=129>

¹⁰⁴ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinosti: česká politika 1989-1997*. str. 260

¹⁰⁵ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 8. schůze (12. února 1997). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/008schuz/s008046.htm#r1>

nedvojznačně, že pro politiku bude platit, že necháme minulost spát, pak praktické neuplatňování těchto nároků z německé strany je věcí stále pouze dočasnou. A předpokladem k udržení tohoto dočasného kompromisu je pevnost našeho stanoviska. (...) Ta pevnost je základem. My si nemůžeme dovolit takové zaváhání a vstřícnost, které by rozmazávaly jasnost našeho postoje. Všichni víme a uznáváme, že existuje hranice, za kterou nemůžeme jít, protože na ní stojí budova tohoto státu. Sociální demokracie by chtěla podat ruku Německu a nepřipustit přitom, aby se zachvěl jediný pilíř, na němž tato budova stojí.”¹⁰⁶ Zaorálek s vyřešením minulosti vzájemných česko-německých vztahů souhlasil, ale německá strana musela ještě udělat kroky navíc, jež měly být symbolem této otázky.

V neposlední řadě je zajímavý i příspěvek Miloše Zemana: „(...) pokud chceme, aby to byla parlamentní deklarace a aby se za ni postavilo více politických stran, než jsou jenom strany momentálně tvořící vládní koalici, je jasné slovo parlamentu. Slovo, které by (...) dosáhlo toho, že by český parlament nemlčel, ale vyjádřil jasně své uvozující stanovisko, své důvody pro tuto deklaraci. (...) chtěl bych věřit, že i tento parlament najde odvahu se k této deklaraci ve svém prohlášení a stanovisku vyjádřit jako parlament suverénního státu.”¹⁰⁷ Zemanovi nejspíše vadilo, že text deklarace je vládním dokumentem a ne dokumentem, na jehož znění se před podpisem shodly parlamentní strany.

Deklarace byla opět jedním ze splněných bodů z programového prohlášení, který měl definitivně vyřešit minulost česko-německých vztahů. I přesto, že řada poslanců za sociální demokracii měla výhrady vůči deklaraci a jednání byla dost citově zabarvená, se ji podařilo 14. února schválit. Zatímco vládní strany hlasovaly takřka jednomyslně pro návrh, ČSSD jednotná při hlasování nebyla. Všichni tři výše zmínění řečníci hlasovali pro deklaraci, ale jejich 19 stranických kolegů se vyjádřilo proti. Proti hlasovaly kompletně i strany SPR-RSČ a KSČM.¹⁰⁸

¹⁰⁶ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 8. schůze (středa 12. února). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/008schuz/s008047.htm#r2>

¹⁰⁷ Tamtéž

¹⁰⁸ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 8. schůze, 193. hlasování, 14. února 1997, 18:38: Česko-německá deklarace o vzáj. vztazích. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=8394>

Téma deklarace bylo završeno návštěvou Prahy spolkovým prezidentem Romanem Herzogem 29. dubna 1997, který se setkal i s českým prezidentem Václavem Havlem. Ve svém projevu spolkový prezident zmínil právě česko-německé vztahy v souvislosti se zmiňovanou deklarací.¹⁰⁹

3.1.2.3 Územní rozdělení samosprávy

Vláda také předložila návrh ústavního zákona na změnu územního rozdělení samosprávy na úroveň krajů. Zajímavostí je, že původní vládní návrh počítal pouze se čtrnácti kraji, přičemž dnešní kraj Vysočina v návrhu chyběl.¹¹⁰ Pozměňovacími návrhy byl ale tento samosprávný obvod navrhnut jako čtrnáctý, ovšem s názvem Jihlavský kraj.¹¹¹

Původní vládní návrh byl předložený ve sněmovně v polovině června 1997, přičemž organizačním výborem, v jehož čele byl Miloš Zeman, přikázal návrh k projednání některým výborům. Výbory přinesly kladné stanovisko, přičemž ústavně právní výbor přišel s doplněním o zmiňovaný kraj Jihlavský, který v původním vládním návrhu chyběl.¹¹² Návrh následně prošel potřebnými čteními i s některými pozměňovacími návrhy a sněmovna ho 23. října 1997 schválila. Jelikož se jednalo o ústavní zákon, bylo v tomto případě potřeba hlasů minimálně 120 poslanců, z čehož vyplývá, že ČSSD se musela vyjádřit kladně, což se nakonec stalo a tento návrh získal podporu 128 poslanců.¹¹³ Účinnost zákona však měla být až od 1. ledna 2000.¹¹⁴

¹⁰⁹ Archiv Poslanecké sněmovny, fond PSP II, kart. 146

¹¹⁰ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 218: Vládní návrh ústavního zákona o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t021800.htm>

¹¹¹ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 218/5 Pozměňovací návrhy k vládnímu návrhu ústavního zákona o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t021805.htm>

¹¹² SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 64 USNESENÍ ústavně právního výboru z 23. schůze dne 1. října 1997. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t021803.htm>

¹¹³ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 15. schůze (čtvrtek 23. října 1997). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/015schuz/s015060.htm>

¹¹⁴ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 218: Vládní návrh ústavního zákona o vytvoření vyšších územních c. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&T=218>

Co je podstatné, tak proti této změně nebyly ze sociální demokracie žádné výhrady. Změna územní samosprávy navíc znamenala historickou změnu, která je zřetelná dodnes.

3.1.2.4 Bytová politika

Již bylo zmíněno v jedné z předchozích částí, tak poslanci ze sociální demokracie byli spokojeni s body programového prohlášení týkající se bytové politiky. Co však bylo zásadní, tak žádný zásadní návrh v této oblasti nebyl vládou Poslanecké sněmovně v tomto volebním období předložen.¹¹⁵ Proto se sami poslanci sociální demokracie snažili několika návrhy bytovou politiku podpořit, ale návrhy byly zamítnuty. Příkladem jsou dva poslanecké návrhy z klubu ČSSD.

První byl *Návrh zákona o způsobu zvyš. max. nájemného bytů*. Týkal se způsobu zvyšování maximálního nájemného bytů, přičemž tam kde mělo být nájemné regulováno se jeho zvýšení mohlo stát až po předchozím souhlasu sněmovny.¹¹⁶ Vláda ale k návrhu vyjádřila odmítavé stanovisko a i přesto, že organizační výbor doporučil návrh zákona k projednání, byl hned v prvním čtení zamítnut.¹¹⁷ Na zamítnutí se podíleli vládní strany svými 100 poslanci, což v ten okamžik stačilo, neboť někteří poslanci nebyli přihlášení.¹¹⁸ Druhý byl *Návrh na vydání zákona o nájmu bytů* a měl

¹¹⁵ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisky, Poslanecká sněmovna 1996 - 1998. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?tb1=1&utq=2&o=2&tb2=0&tb3=15&tb21=1&tb7=69&tb8=1&tb9=1&tb10=1&tb11=1&tb12=1&tb13=1&tb14=1&tb23=1&tb24=1&tb20=1&tb22=1&tb16=7&tb18=&tb19=&ra=220>

¹¹⁶ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 151: Návrh poslanců Zdeňka Jičínského a dalších. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://public.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t015100.htm>

¹¹⁷ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 151: Návrh zákona o způsobu zvyš. max. nájemného bytů. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&T=151>

¹¹⁸ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 11. schůze, 73. hlasování, 20. května 1997, 14:54: Náv.zák.o způsobu zvyš.max.nájemného bytů. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=9104>

podobný průběh jako předchozí. Opět vláda vyjádřila nesouhlas a návrh byl zamítnut v prvním čtení.¹¹⁹

Bytová politika, i přesto, že její body byly obsaženy v programovém prohlášení vlády, nebyla nejspíš pro vládu prioritou, proto žádné návrhy předloženy nebyly. Jediné, co vláda předložila v oblasti bydlení, je zpráva Ministerstva pro místní rozvoj s názvem *Záměry a opatření vlády v oblasti bydlení*, která popisovala tehdejší stav.¹²⁰

3.1.2.5 Důchodová politika

Politika zaměřená na důchodce a na slabší sociální skupiny je tématem, který je typický pro politiku levicových stran a Česká strana sociálně demokratická není výjimkou. Ve volební programu na rok 1996 nalezneme pasáž: „*Sociální demokracie se zavazuje, že zajistí zásadní revizi zákona o důchodovém pojištění a zruší stávající prodloužení věku odchodu do důchodu.*“¹²¹ V reakci na tento bod předložila skupina poslanců za opoziční ČSSD a SPR-RSČ v polovině září 1996 *Návrh novely zákona o důchodovém pojištění*.¹²²

Hlavní bod předloženého návrhu spočíval ve: „*vypuštění ustanovení o zvyšování věku potřebného pro nárok na starobní důchod z 60 na 62 let pro muže a z 53 až 57 na 57 až 61 let pro ženy v období let 1996 až 2007*“¹²³. Návrh reagoval na nový zákon o důchodovém pojištění schválený předchozí vládou, který zvyšoval odchody do důchodů. Nejdříve poslanecký návrh vláda zamítla, ale organizační výbor doporučil projednání

¹¹⁹ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 294: Návrh na vydání zákona o nájmu bytů. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&T=294>

¹²⁰ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 227: Záměry opatření vlády v oblasti bydlení. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t022700a.htm>

¹²¹ ČESKÁ STRANĚ SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ. LIDSKOST PROTI SOBECTVÍ: Volební program České strany sociálně demokratické. ČSSD [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: https://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_lidskost_sobectvi_1996.pdf

¹²² SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 63: Návrh novely zákona o důchodovém pojištění. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&T=63>

¹²³ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 63/1 Stanovisko vlády k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t006301.htm>

návrhu.¹²⁴ Zákon prošel až do druhého čtení, kde byl ale na návrh Václava Krásy zamítnut.¹²⁵ Toto hlasování dopadlo těsně 100 ku 98, přičemž k zamítnutí stačilo právě 100 poslanců. Rozhodující roli zde měl nejspíše opět nezařazený poslanec Jozef Wagner.¹²⁶

Při druhém pokusu poslanců prosadit tento návrh, neměli poslanci víc štěstí. Návrh se nestačil projednat do konce volebního období, protože přišly předčasné volby.¹²⁷ Naopak vláda při prosazování důchodové politiky byla úspěšnější a návrhy předložené ministrem Vodičkou se podařilo prosadit.¹²⁸

3.1.2.6. Návrh zákona o veřejném ochránci práv

V jednom z výše citovaných rozhovorů předseda ČSSD zmínil, že zákon o veřejném ochránci práv bude jedním z návrhů, který jeho strana bude chtít předložit sněmovně. Skupina sedmi sociálnědemokratických poslanců skutečně předložila *Návrh zákona o veřejném ochránci práv* a to již 26. července 1996. Vláda v této věci vyjádřila nesouhlas, ale usnesením Poslanecké sněmovny byl návrh zákona přikázán k projednání výborům. Návrh prošel až do třetího čtení, které se uskutečnilo v rámci 10. schůze 25. března 1997, ale byl zamítnut.¹²⁹

Když se podíváme přímo na hlasování, tak ODS se téměř jednomyslně vyjádřila proti návrhu, poslanci KDU-ČSL a ODA takto jednotní nebyli, část se hlasování zdržela, část souhlasila a část nesouhlasila s návrhem. Z toho ale vyplývá, že 88

¹²⁴ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 63: Návrh poslanců V. Špidly, J. Wagnera, J. Fischerové a S. Grosse na vydání zákona kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t006300.htm>

¹²⁵ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 10. schůze (středa 26. března 1997). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/010schuz/s010009.htm#h44>

¹²⁶ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 10. schůze, 44. hlasování, 26. března 1997, 12:12: Novela zákona 155/1995 o důch. poj. - 2.čten. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=8828>

¹²⁷ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 390: Návrh novely zákona o důchodovém pojištění. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&T=390>

¹²⁸ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. *Sněmovní tisky: Heslo věcného rejstříku: Důchody* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=32&o=2>

¹²⁹ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 25: Návrh zákona o veřejném ochránci práv. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&T=25>

poslanců, kteří se vyjádřili pro návrh, nestačilo ke schválení návrhu, ve kterém bylo zapotřebí 98 poslanců.¹³⁰ Co bylo při tomto návrhu zřetelné, byla nejednotnost koalice k tomuto návrhu, protože se hlasování značná část z nich zdržela anebo s návrhem i souhlasila.¹³¹

3.1.3. Odchod politiků z ČSSD a následná tolerance vlády

Zásadní a zřetelné pro podporu vládní koalice byly události kolem státního rozpočtu na rok 1997. Zde se ukázala nejednotnost poslaneckého klubu ČSSD. Zeman úplně podporu zákona o rozpočtu na příští rok nevyklučoval, ale žádal vyšší platy pro učitele.¹³² Zeman chtěl, aby se návrh zamítnul již z počátku projednávání, protože: „Následuje druhá varianta, v níž vláda navrhuje rozpočet více vyhoví námitkám opozice.“¹³³ Poslanecký klub sociální demokracie ještě před parlamentním hlasováním, vydal stanovisko, že poslanci nemají pro návrh zákona o rozpočtu hlasovat.¹³⁴ Pro vládní návrh se odlišně, než celý klub, vyjádřili dva sociální demokraté Jozef Wagner, Tomáš Teplík.¹³⁵

Již bylo poznamenáno, že rozpočtový výbor PS byl řízen právě sociálním demokratem Jozefem Wagnerem, který se svým tehdejší stranickým kolegou ovlivnil hlasování o státním rozpočtu na následující rok. Lubomír Kopeček si všiml proměny Jozefa Wagnera: „z radikálního opozičníka se při intenzivní komunikaci s ministrem financí zakrátko stal starostlivý ochránce vyrovnanosti státních příjmů a výdajů.“¹³⁶

¹³⁰ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 10. schůze, 34. hlasování, 25. března 1997, 16:59: Náv zák.o veřejném ochránci práv. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=8818&l=cz>

¹³¹ Tamtéž

¹³² KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinosti: česká politika 1989-1997*. str. 253

¹³³ ZEMAN, Miloš. *Jak jsem se mýlil v politice*. str. 161

¹³⁴ KOPEČEK, Lubomír. *Miloš Zeman: příběh talentovaného pragmatika: intelektuál válčí s intelektuály*. str. 119

¹³⁵ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 7. schůze, 147. hlasování, 13. prosince 1996, 19:21: Návrh zákona o státním rozpočtu. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=7990>

¹³⁶ KOPEČEK, Lubomír. *Miloš Zeman: příběh talentovaného pragmatika: intelektuál válčí s intelektuály*. str. 119

Vybočení ze stranického stanoviska při hlasování o rozpočtu na následující rok byla krátce na to potrestána. Miloš Zeman na ústředním výkonném výboru navrhl vyloučení poslanců Wagnera a Teplíka z ČSSD. Původně ale Zeman žádal, aby se oba poslanci vzdali mandátu.¹³⁷ Bezpochyby to byl od obou poslanců taktický krok, protože mohli hlasovat dle svého uvážení a při tak těsném rozložení sněmovny byly důležitými hráči pro opozici i vládu.

Po odchodu poslanců z ČSSD, resp. po jejich vyloučení, byla jejich podpora vlády různá. Nejdříve byli oba nestraníci. Tomáš Teplík, tím jak vstoupil do ODS, hlasoval shodně s vládou. Jozef Wagner byl až do konce volebního období nestraníkem, což mu dávalo rozhodující právo v tom, aby některý navrhovaný zákon prošel či nikoliv, a to ať se jednalo o návrh opozice či koalice. Odchodem politiků defacto končila i tolerance od politiků z ČSSD, protože ta již v tomto okamžiku nebyla pro vládu potřeba. Koalice totiž měla přesně poslanců 100, zatímco opozice nově čítala 98 poslanců, přičemž dva poslanci byly až do konce volebního období nezařazení. Prvním byl již zmíněný Jozef Wagner a druhou byla Marie Noveská, která odešla poslaneckého klubu ČSSD a i ze strany, ale stále hlasovala ve shodě se sociální demokracií.¹³⁸

Zmínění poslanci nebyli jedinými, kteří se stali během období nestraníky, nebo změnilý svůj poslanecký klub. Lze se o tom přesvědčit v Příloze 4.

Když se podíváme přímo na hlasování Jozefa Wagnera, tak opravdu podporoval hlasování vládní koalice. Příkladem je Wagnerovo hlasování pro zamítnutí opozičního návrhu novely zákona o důchodovém pojištění, který byl již popsán v předchozí kapitole. Mohl se však vyjádřit i ve prospěch návrhu opoziční ČSSD, neboť jako nezařazený poslanec nebyl ovlivňován žádný stanoviskem klubu.

Wagner velmi zásadně podpořil vládu 10. června 1997. Vláda totiž podala návrh sněmovně, který se týkal žádosti o vyslovení důvěry vládě. K tomuto kroku se

¹³⁷ Tamtéž. str. 121

¹³⁸ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinosti: česká politika 1989-1997*. str. 253

vláda uchýlila kvůli ekonomické situaci i personálním změnám.¹³⁹ Vláda důvěru získala těsným počtem 101 hlasů, kde krom hlasů vládních poslanců, byl právě i hlas Wagnera, přičemž ČSSD hlasovala proti.¹⁴⁰ V literatuře se často objevuje v souvislosti s poslancem Wagnerem a jeho roli v Poslanecké sněmovně v tomto období slovní spojení „jazyček na vahách“.¹⁴¹

3.2. Neshody ve vládní koalici

V koalici byly neshody již v předchozím volebním období, což se projevilo i v období následujícím. Vše bylo založeno na nespokojenosti vládních stran, především ODA a KDU-ČSL, s předsedou Václavem Klausem, což bylo spojeno averzí vůči němu. Osobě Václava Klause v roli lídra menšinové koalice nepomáhaly ani problémy, které republiku potkaly. K dokreslení vyostřené situaci ve vládě je vhodné uvést pár příkladů.

3.2.1. Krachy bank

S čím se vládní představitelé museli vypořádat krátce po jmenování a po získání důvěry byly krachy bank. Konkrétně šlo o Kreditní banku a.s. Plzeň, která skončila v nucené správě na konci srpna, a Agrobanku, která takto skončila o pár týdnů později. V prvně jmenované bance se zjistilo, že jde o tunelování na základě čehož došlo ke vzniku vyšetřovací komise.¹⁴² Předsedou se stal Jaroslav Bašta, který již zastával post předsedy stálé komise pro kontrolu BIS.¹⁴³

V souvislosti se zkrachovalými bankami se hovořilo o ministru financí Ivanu Kočárníkovi. ČSSD ho totiž obvinila, že on je za pád Kreditní banky zodpovědný, ba

¹³⁹ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 11. schůze (10.červen 1997). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/011schuz/s011074.htm#r14>

¹⁴⁰ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 11. schůze, 312. hlasování, 10. června 1997, 20:08: Žádost vlády ČR o vyslovení důvěry. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=9343&l=cz>

¹⁴¹ Např. KOPEČEK, Lubomír. *Miloš Zeman: příběh talentovaného pragmatika: intelektuál válčí s intelektuály*. str. 121 nebo WINT, Jan. *Česká parlamentní kultura*. str. 72

¹⁴² KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. str. 245

¹⁴³ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Poslanci: Jaroslav Bašta. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=207&o=2>

dokonce z ní i profitoval. Přičemž na to Kočárník odpověděl, že naopak ČSSD mohla na pádu banky vydělat, neboť u ní měla dluh ve výši pěti milionů.¹⁴⁴

Na kritiku ministra financí reagovali i vládní lidovci, kteří ho také obviňovali jistou vinou za krachy. Naopak Občanští demokraté obviňovali guvernéra ČNB Josefa Tošovského, resp. jím vedenou národní banku, která může za problémy bank. Navíc občanští demokraté zásadně odmítali odchod ministra financí Kočárníka, neboť jeho odchod by také mohl znamenat pád vlády.¹⁴⁵

Skutečně však podle The Economist za krachy bank a za potíže českého bankovníctví mohl špatný management, neuvážlivé půjčování a také podvody, které se v oblasti odehrávaly.¹⁴⁶

Nic to ale nemění na tom, že vládní vztahy byly velmi citlivé a její představitelé se chytali každé příležitosti navzájem obviňovat z nastalých problémů.

3.2.2. Církevní restituce

Církevní restituce byly hlavním tématem lidovecké části koalice. Byl to bod, který podle nich musel být obsažen v koaliční smlouvě a v programovém prohlášení.¹⁴⁷ Při projevu před Poslaneckou sněmovnou premiér Klaus zmínil následující formulaci vlády o církevních restitucích: „...Váží si úlohy, kterou církev a náboženské společnosti hrají v naší společnosti, a bude podporovat jejich různé aktivity. Je připravena řešit i otázku zmírnění majetkových křivd, které církev utrpěla v minulosti, a v souvislosti s tím je připravena i v ekonomické oblasti legislativně dotvořit princip oddělení církve od státu.“¹⁴⁸

Ale sám Klaus se k restitucím vyjadřoval velmi odmítavě, což velmi dobře vystihuje Lubomír Kopeček: „Klaus se církevními restitucemi zarputile bránil, podle něj se

¹⁴⁴ PEHE, Jiří. *Klaus: portrét politika ve dvaceti obrazech*. str. 89

¹⁴⁵ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. str. 245

¹⁴⁶ PEHE, Jiří. *Klaus: portrét politika ve dvaceti obrazech*. str. 89

¹⁴⁷ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. str. 240

¹⁴⁸ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 3. schůze (úterý 23. července 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/003schuz/s003002.htm>

*církve nelišily od jiných zájmových sdružení, proslulým se v této souvislosti stalo jeho přirovnání ke spolku zahrádkářů. Pokud se majetek nevracel jiným právnickým osobám nebyl důvod to udělat ani u církvi.*¹⁴⁹

Církevní restituce se během tohoto volebního období, i přes mnohé snahy, lidovcům prosadit nepodařilo. Výše předložené citace jen dokreslují, jaká byla ve vládě názorová rozdílnost. Kdy na jedné straně v prohlášení je zmíněn bod o majetkových křivdách, zatímco na té druhé se jeden z vládních subjektů k návrhu vyjadřuje značně odmítavě.

3.2.3. Senátní volby jako ukazatel krize vzájemné koaliční spolupráce

Jak již bylo zmíněno v první kapitole této práce, tak se v roce 1996 neuskutečnily jen volby do Poslanecké sněmovny, ale i volby do horní komory Parlamentu ČR. V tento rok proběhly volby ve všech 81 volebních okrscích, kde se volilo většinovým volebním systémem, na rozdíl od sněmovních voleb, ve kterých je voleno poměrným volebním systémem. Samozřejmě víme, že dnes jsou senátoři voleni na šest let, přičemž volby do Senátu se konají jednou za dva roky, kdy je obměněna vždy jedna třetina senátorů.

Důležité při senátních volbách 1996 bylo, aby se okrsky rozdělily tak, že třetina bude mít funkční období jen aby bylo předem dané byla volena na 2, resp. 4, resp. 6 let, a další volební období by již byli senátoři voleni na klasické šestileté funkční volební období. Vytvořila se proto řada po sobě jdoucích čísel, která byla shodná s čísly obvodů, a podle nich se rozhodlo, na jak dlouhé funkční období bude senátor zvolen. Rozdělení bylo následující: volební obvody č. 1, 4, 7, 10... byly při prvních volbách dvouleté, v obvodech 2, 5, 8, 11... byli senátoři voleni na čtyři roky, a senátoři v obvodech 3, 6, 9, 12... získali klasické šestileté volební období.¹⁵⁰

¹⁴⁹ KOPEČEK, Lubomír. *Hodný, zlý a ošklivý?: Havel, Klaus, Zeman : paralelní životopisy*. str. 224

¹⁵⁰ Zákon č. 247/1995 Sb.: Zákon o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů*. 1995, 65/1995. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-247>

Senátní volby v roce 1996 navíc ale ukázaly, jak křehké jsou vztahy vládní koalice. Jelikož téměř ve všech 81 obvodech se do druhého kola dostali zástupci ODS, bylo v koalici znát lehké napětí. Oběma malým stranám, neboť ty v senátních volbách spojily své síly pro společné kandidáty, se nelíbilo, že by horní komoru zcela ovládli občanští demokraté.¹⁵¹ Nakonec ale zisk ODS v senátních volbách nebyl tak velký, protože celkem strana získala 32 senátorů, přičemž tři již byli zvoleni hned v prvním kole.¹⁵² Tento zisk bezpochyby ovlivnil Josef Lux, který v médiích před druhým kolem senátních voleb varoval před dominancí jedné strany v horní komoře.¹⁵³ To vedlo k mobilizaci některých voličů, kteří hlasovali pro protikandidáta ODS ať jím byl kterýkoliv kandidát. Zde je velmi důležité upozornit na spojení voličů KDU-ČSL a ODA s voliči levice, především ČSSD.¹⁵⁴

Senátní volby měly ještě lehkou dohru při volbě předsedy horní komory, ze které vítězně vzešel historicky první předseda horní komory Petr Pithart. K jeho volbě se svými hlasy spojila KDU-ČSL a ČSSD. Pro ODS bylo toto spojení nepřijatelné a považovala to za překročení únosné meze a vypovězení koaliční smlouvy. Klaus navíc pohrozil odchodem z vlády.¹⁵⁵ Tato vládní krize ale nakonec byla zažehnána, ale stále se objevovaly další příležitosti k obnovení vzájemné nevraživosti koaličních partnerů.

3.2.4. Spor okolo BIS

Téma BIS již bylo v práci několikrát zmíněno. Ve vládní koalici byly neshody především v souvislosti s výměnou jejího ředitele Stanislava Devátého. Vše začalo na podzim 1996 podezřením, že je místopředseda Josef Lux sledován, k čemuž měl mít důkazy Jan Kalvoda, který je získal od již zmiňovaného Jaroslav Bašty. Objektem sledování od BIS měl být nejenom Lux, ale právě i Kalvoda. Jak Lux, tak i Kalvoda

¹⁵¹ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. str. 247 - 250

¹⁵² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do Senátu Parlamentu ČR konané dne 15.11. – 16.11.1996: Jmenné seznamy a přehledy. *Volby.cz* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/senat/se1111?xjazyk=CZ&xdatum=19961116&xv=7&xt=1>

¹⁵³ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. str. 250

¹⁵⁴ PEHE, Jiří. *Klaus: portrét politika ve dvaceti obrazech*. str. 91

¹⁵⁵ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. str. 251

zatlačili na Klause, kvůli odvolání Devátého, jenž řídil BIS, jinak že obě menší strany odejdou z vlády.¹⁵⁶

Co bylo podstatné, tak Devátý již dlouhou dobu vedl BIS jen jako prozatímní ředitel této bezpečnostní instituce, což nevyhovovalo lidovcům a chtěli jmenovat ředitele stálého. Návrh ke jmenování stálého ředitele BIS neúspěšně vládě předložil Pavel Bratinka z ODA už v říjnu 1996. Nátlak na Devátého však po obvinění ze sledování ministrů vzrostl. Devátý nakonec, i přes podporu ODS, na svůj post rezignoval. Shoda vlády na novém řediteli BIS trvala dlouho. Po dlouhém jednání bylo nalezeno vhodné jméno a novým šéfem BIS byl v březnu 1997 jmenován Karel Vulterin.¹⁵⁷

Aféra kolem sledování vládních představitelů se nakonec vysvětlila. V případě sledování ministra Luxe se nakonec zjistilo, že není sledován přímo on, ale člověk, se kterým se stýkal. V hledáčku BIS byl Luxův spolupracovník, bankéř Antonín Moravec, který byl věřitelem obou menších vládních stran, KDU-ČSL i ODA, což vysvětlovalo i údajné sledování Kalvody.¹⁵⁸

Spor vládních stran o obsazení postu ředitele BIS se táhl déle, než jak by se v případě takto důležitého bezpečnostního postu mělo. Tento spor ukázal, že ve vládní koalici není jednota a byla znát vzájemná nedůvěra. Nedůvěra byla znát například u předsedy ODA Kalvody, který se domníval, že ODS chce Kalvodovu stranu zlikvidovat, k čemuž měla ODS údajně použít právě i kontrarozvědku.¹⁵⁹

3.2.5. Ekonomická krize

Rok 1997 byl rokem krize v ekonomickém sektoru, což s sebou neslo potřebná opatření. Tato opatření přišla ve formě dvou, krátce po sobě jdoucích, ekonomických „balíčků opatření“, zavedených v první polovině roku. První balíček, nesoucí název *Korekce hospodářské politiky a další transformační opatření*, přinášel rozpočtové škrty

¹⁵⁶ KAISER, Daniel. *Prezident: Václav Havel 1990-2003*. Praha: Paseka, 2014. ISBN 978-80-7432-518-2. str. 208

¹⁵⁷ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinosti: česká politika 1989-1997*. str. 246

¹⁵⁸ KAISER, Daniel. *Prezident: Václav Havel*. Str. 208 - 209

¹⁵⁹ Tamtéž str. 209

v různých organizacích, přičemž mělo dojít jak ke snížení důchodů a sociálních dávek, tak i ke snížení investic. I přesto, že vláda balíčkem přiznala politické problémy, tak nedošlo k obměně ministrů.¹⁶⁰ I přesto, že personální změny na ministerstvech žádali lidovci, kteří byli podpořeni i členy ODS Josefem Zieleniecem a Janem Rumlem.¹⁶¹

Druhý „ekonomický balíček“ *Stabilizační a ozdravný program české vlády* již změny ve vládě přinesl. Ve funkci skončil ministr financí Ivan Kočárník, v souvislosti s jeho možným odvoláním při krachu bank se hovořilo o pádu vlády, tentokrát již nic takového nehrozilo. Ve své funkci skončil ministr za ODA Vladimír Dlouhý, jenž řídil resort průmyslu a obchodu.¹⁶²

Obsahy obou balíčků byly kritizovány, načež se k celkové situaci vyjádřil předseda Lux, který chtěl situaci vyřešit odchodem z vlády jeho i Václava Klause. Odchod Václava Klause odmítla ODS. Ta se obávala, že by odchod Václava Klause strana nepřežila. Ve skutečnosti byl ale Klaus zodpovědný za rostoucí napětí v koaliční vládě.¹⁶³

3.3. Rozštěpení ODS

Znatelné neshody a lehké napětí se neobjevovalo jen na úrovni vládní koalice, ale i na úrovni samotné strany ODS. Jelikož již od počátku vzniku strany byl její nejvýznamnější a nejviditelnější postavou předseda Václav Klaus, který měl ale svoji osobitou politiku, jež nebyla sympatická všem. Některým straníkům se nelíbilo směřování, kterým se strana ubírala. Nejznatelnější odpor vůči Klausovo stranické politice realizoval místopředseda strany i vlády Josef Zieleniec, a to v polovině roku 1996. Zieleniec vyslovil v médiích přání, že by měly veřejně zaznít u další názory objevující se ve straně. Následovaly stranické bouře, které potvrdily vznik dvou dělících linií ve straně, ale které zároveň v tuto chvíli nic zásadního neznamenal.¹⁶⁴

¹⁶⁰ PEHE, Jiří. *Klaus: portrét politika ve dvaceti obrazech*. str. 98 - 99

¹⁶¹ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. str. 266

¹⁶² PEHE, Jiří. *Klaus: portrét politika ve dvaceti obrazech*. str. 101

¹⁶³ Tamtéž. str. 101 - 102

¹⁶⁴ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. str. 243-244

Následně v prosinci 1996 byla na kongresu ODS znát od některých straníků znovu kritika vůči Klausovi, kde mu byl vytýkán nedostatek sebereflexe. Nezabránilo to ale tomu, že byl Klaus zvolen znovu předsedou strany, což dosvědčovaly výtky mnohých, že strana je stranou jednoho muže.¹⁶⁵ Nezískal ale tak přesvědčivou podporu jako v minulých letech, ale čtyřpětinová většina mu stačila k zisku předsednické funkce.¹⁶⁶

Ministr Zieleniec se k zásadnějšímu kroku, který ovlivnil dění ve vládě i ve straně odvážil až v říjnu 1997, kdy se nečekaně vzdal svého postu místopředsedy strany ODS, místopředsedy vlády a i ministra zahraničních věcí. Jako jeden z důvodů uvedl že se nemůže podílet na zásadních stranických záležitostech týkajících se závažných rozhodnutí hospodaření strany.¹⁶⁷ S rezignací nesouhlasil ani premiér ani prezident.¹⁶⁸ V případě prezidenta bude nesouhlas s rezignací vysvětlen v závěrečné kapitole věnující se prezidentu Havlovi.

Náhradu v resortu zahraničí našel premiér okamžitě v osobě Jaroslava Šedivého. Následovaly ale další odchody z místopředsednických pozic ve straně, což dosvědčovalo, že se ve straně něco děje. Očekávala se, však neúspěšně, i rezignace předsedy strany, který se potýkal nejen s touto krizí ale i krizí vládní a jeho rezignace by mohla některé problémy vyřešit.¹⁶⁹

Situace nabrala rychlý spád. Odlišné pohledy na politiku a směřování strany doplněné o aféru spojenou se stranou i s Klausovo osobou znamenalo zemětřesení uvnitř strany, které se ale významně dotklo i celé vlády, která již dlouhodobě zažívala množství problémů. Důležité je také zmínit, že v průběhu roku 1997 byly ve vládě provedeny drobné personální změny. Změny ve vedení resortů jsou k vidění v Příloze 2.

¹⁶⁵ PEHE, Jiří. *Klaus: portrét politika ve dvaceti obrazech*. str. 94

¹⁶⁶ KOPEČEK, Lubomír. *Fenomén Václav Klaus: politická biografie*. str. 81

¹⁶⁷ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. str. 284

¹⁶⁸ Tamtéž str. 285

¹⁶⁹ Tamtéž. str. 285 - 286

3.3.1. „Sarajevský atentát“

Na konci listopadu 1997 vyvrcholilo napětí uvnitř ODS. Straníci ve snaze vyřešit situaci uvnitř strany zahájili „útok“ na předsedu. V době, kdy byl předseda Klaus na zahraniční návštěvě v Sarajevu, Ivan Pilip a Jan Ruml svolali tiskovou konferenci, kde požadovali rezignaci Klause z čela strany. Bylo to v reakci na hrozbu, že lidovci budou mít večer konferenci o tom, že odejdou z vlády, kvůli nejasnému financování ODS.¹⁷⁰ Objevilo se totiž podezření, že údajní zahraniční sponzoři ODS Lajos Bács a Radjiv Sinha, kteří byli zmíněni již na začátku práce v souvislosti s předvolební kampaní, jsou ve skutečnosti podnikatel Milan Šrejber, který měl peníze věnovat jako provizi z privatizace Třineckých železáren.¹⁷¹

Klaus ale vše již v předchozích dnech, kdy se otázka financování strany opět dostala do médií, odmítal. Oznámil ale že na mimořádném sjezdu ODS konaném v nejbližší možnou dobu dá on i celé vedení své funkce k dispozici.¹⁷² Na tiskové konferenci straníků Jana Rumla a Ivana Pilipa zaznělo, že Klaus nedokázal vysvětlit závažná obvinění a proto by měl rezignovat z čela strany. Lidovci na to navázali tím, že Klaus je nepřijatelný v roli premiéra, ale jsou ochotni zůstat v této koalici, ale s jiným premiérem.¹⁷³ Souhra několika událostí vytvořila dojem, že jde o pokus odstranit Václava Klause z funkcí během jeho nepřítomnosti.¹⁷⁴ Sám Klaus jednání svých straníků označil za „vnitrostranický puč“.¹⁷⁵

„Sarajevský atentát“ byl pouhým vyvrcholením všech problémů, které se v tomto období nashromáždily. Nebyla to příčina pádu vlády ale jen jedním z prostředků, který k tomu vedl.

¹⁷⁰ Tamtéž. str. 287 - 288

¹⁷¹ KOPEČEK, Lubomír. *Fenomén Václav Klaus: politická biografie*. str. 91

¹⁷² Tamtéž

¹⁷³ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. str. 288

¹⁷⁴ KAISER, Daniel. *Prezident: Václav Havel*. str. 221

¹⁷⁵ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. str. 288

3.3.2. Vznik Unie svobody

V ODS bylo nezpochybnitelně přítomné napětí. Vše vyvrcholilo v souvislosti s tzv. Sarajevským atentátem, popsáním v předchozí části. Rychle svolaný kongres ODS měl vyřešit stranické spory, resp. měl určit, která ze stranických linií bude ta vítězná. Kongres se konal v polovině prosince 1997 a Klausovi kritici Ruml a Pilip na svou stranu získali část straníků, ale velká část občanských demokratů stále stála za Kausem. Klaus ve volbě předsedy strany porazil Jana Rumla a obhájil předsednický post, čímž bylo poraženo protiklausovské křídlo.¹⁷⁶

Velká část poslanců ODS nesouhlasících s Klausovy názory a politikou ODS, stranu vzápětí po aféře s financováním, a po kongresu ODS, opustila. Tím bylo definitivně ukončené rozštěpení ODS. Tito poslanci vytvořili nový politický subjekt Unii svobody, jehož členové ve zbylém volebním období usedli ve vládě. Seznam poslanců, kteří vystoupili z ODS, je k dispozici v Příloze č. 4.

3.4. Demise vlády a její následky

Vláda, jak bylo na příkladech poukázáno nebyla jednotná, a bylo jen otázkou času, kdy dojde k jejímu rozpadu. Situace vzniklá v souvislosti s nejasným financováním ODS jen definitivně dokončila proces, vedoucí k ukončení vzájemné koaliční spolupráce. Klaus k 30. listopadu 1997 skutečně podal demisi, čemuž o den před tím předcházelo zasedání výkonné rady ODS.¹⁷⁷ Demise premiéra znamenala pád celé vlády a následovat muselo sestavení vlády nové. Otázkou ale bylo, kdo se do čela nové vlády postaví.

3.4.1. Tošovského vláda

Původně se v souvislosti s novou vládou hovořilo o Josefu Luxovi, který by měl v čele nové vlády stanout, nakonec ale došlo k výběru guvernéra ČNB Josefa Tošovského.¹⁷⁸

¹⁷⁶ KOPEČEK, Lubomír. *Fenomén Václav Klaus: politická biografie*. str. 97 – 98

¹⁷⁷ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. str. 292

¹⁷⁸ Tamtéž. str. 302 – 303

Samozřejmě, že s příchodem guvernéra České národní banky do čela vlády se změnila nálada v Poslanecké sněmovně. Nová vláda potřebovala získat důvěru poslanců ve sněmovně, k čemuž měli dopomoci i hlasy od sociální demokracie. Vláda byla složena ze členů US, KDU-ČSL a ODA, čítala. V Příloze 3 je připojen seznam ministrů v Tošovského vládě. Seznam ministrů nově vzniklé vlády lze porovnat se seznamem ministrů vlády předchozí, který je také k nalezení na konci práce jako Příloha 2. Některá jména ministrů se totiž opakovala i v nové poloúřednické vládě.

Po sestavení vlády a po jmenování vlády do úřadu, k čemuž došlo 2. ledna 1998, musela požádat o důvěru Poslaneckou sněmovnu.¹⁷⁹ K hlasování o důvěře došlo 28. ledna 1998, přičemž vláda důvěru získala s vysokým počtem hlasů 123 poslanců. Pro vládu hlasovali poslanci ČSSD, KDU-ČSL, US, ODA a v neposlední řadě vládu podpořili i dva občanskodemokratičtí poslanci, jakož i tři nezařazení poslanci.¹⁸⁰

Nejpodstatnějším úkolem této vlády, bylo schválit zkrácené volební období sněmovny, díky čemuž by mohly proběhnout předčasné volby. Návrh ústavního zákona o zkrácení volebního období byl předložen ještě krátce před jmenováním nové vlády. V důvodové zprávě návrhu bylo zmíněné současné rozpoložení sil ve sněmovně, což by mohlo vést k politické krizi a nestabilitě, která by mohla trvat delší čas, přičemž nové volby by mohly vytvořit jiné rozložení politických sil, vedoucí k vládě politicky stabilnější.¹⁸¹ Konečný ústavní zákon byl však Poslaneckou sněmovnou schválen už za vlády nové, a to 26. února 1998, přičemž musel zákon schválit ještě senát a následně prezident, což proběhlo v následujícím měsíci.¹⁸²

¹⁷⁹ VLÁDA ČR. Vláda Josefa Tošovského (02.01.1998 - 17.07.1998): Přehled členů vlády (2. 1. 1998 - 17. 7. 1998). *Vláda České republiky* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/josef-tosovsky/prehled-ministru-24633/>

¹⁸⁰ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 19. schůze, 19. hlasování, 28. ledna 1998, 18:58: Vyslovení důvěry vládě. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=10940&l=cz>

¹⁸¹ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 351: Návrh poslanců Stanislava GROSSE a Miloše ZEMANA na vydání ústavního zákon o zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t035100.htm>

¹⁸² SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 351: Návrh ústavního zákona o zkrácení volebního období PSP ČR. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&t=351>

Zmíněný ústavní zákon musel pro schválení získat 120 hlasů, a to se díky hlasům KDU-ČSL, ČSSD, SPR-RSČ, KSČM a částečně i Unii svobody, podařilo.¹⁸³

K předčasným volbám došlo ještě v první polovině roku 1998, a její výsledky vytvořily nové rozložení sil. Téma výsledků a vytvoření nové vlády po předčasných volbách však není tématem této práce.

¹⁸³ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 21. schůze, 12. hlasování, 26. února 1998, 13:09: Zkrácení volebního období PS (Gross). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=11353>

4 Pozice a postoj prezidenta Václava Havla v souvislosti s Klausovou vládou

Václav Klaus již od dob polistopadových událostí byl protikladnou postavou Václava Havla. Oba se společně setkali při listopadových jednáních se starými strukturami. V průběhu devadesátých let měli mezi sebou tito politici neshody. Ale brzy si oba uvědomili, že pro jejich budoucí politické působení bude lepší jejich vzájemná spolupráce a tolerance i když vůči sobě budou mít výhrady.¹⁸⁴

Jak již bylo v práci zmíněno, tak byl Havel moderátorem jednání po vyhlášení výsledků voleb do Poslanecké sněmovny. Havel měl nakonec výsledky vyjednávání zasvětit a následně je podporovat, což také učinil.

Havel navštívil Poslaneckou sněmovnu v první den schůze, kdy se rozhodovalo o důvěře vlády. Dnes jde již o tradiční gesto, které prezident dělá v době, kdy se projednává bod týkající se žádosti vlády o důvěru Poslanecké sněmovny na nadcházející období. Havel si pro poslance připravil řeč, ve které vyjádřil přání, aby vláda důvěru získala, a tím pokračovala ve vládě, kterou započala v období předchozím.¹⁸⁵

V době druhé vlády Václava Klause byl Havel mnohokrát hospitalizován, kvůli onemocnění plic a často musel sledovat dění pouze z nemocničního lůžka. Nebránilo mu to ale ve vykonávání prezidentských povinností, např. na sklonku roku 1996 podepsal zákon o státním rozpočtu na následující rok.¹⁸⁶

Vůči neshodám ve vládě a zmíněným aférám se prezident Havel vyjadřoval různě. Například v případě sporu týkajícího se vedení BIS, stál Havel na straně ředitele Devátého, a to i z důvodu, že ho znal z disidentského prostředí již od poloviny

¹⁸⁴ KOPEČEK, Lubomír. *Hodný, zlý a ošklivý?: Havel, Klaus, Zeman : paralelní životopisy*. str 199 - 200

¹⁸⁵ SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 3. schůze (úterý 23. července 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/003schuz/s003002.htm>

¹⁸⁶ DIMUN, Petr a Milan J. HAMERSKÝ. *10 let na straně svobody: kronika ODA z let 1989-1999*. str 139 - 141

osmdesátých let. Podpora ze strany Havla však Devátému v udržení funkce nepomohla.¹⁸⁷

Havel se částečně podílel na krizi v ODS i na unáhlené změně resortu zahraničí. Svou skrytou podporou Zieleniece se totiž Havel snažil Klause dostat do potíží. Havel se v den, kdy Zieleniec podal rezignaci na ministerský post, sešel s Klausem. Ještě před tím ale prezident oznámil, že jeho rezignaci odmítá přijmout. Přijmul by ji za předpokladu, že premiér ještě týž den najde za Zieleniece náhradu.¹⁸⁸ Zdálo se to jako nemožný fakt, ale premiér náhradního ministra skutečně našel, což znamenalo, že se Havlova taktika dostat premiéra do úzkých nezdařila.

V „Sarajevském atentátu“ Havel sehrál opět roli podporující osoby. Díky telefonátům vedenými s politiky, zmiňovanými v části věnující se „Sarajevskému atentátu“, se Havel i nepřímo „atentátu“ účastnil. Telefonáty Janu Rumlovi hrály ujišťující roli, že jednání proti Klausovi jsou správná. Při telefonátech Josefa Luxe s Havlem byly zase konzultovány kroky činěné lidovci v tématu odchodu z vlády na konci listopadu 1997.¹⁸⁹

Nejznámějším vystupováním prezidenta Havla v souvislosti s Klausovou vládou byl Rudolfský projev. Rudolfský projev je výstižným vyjádřením situace, ve které se společnost a země ocitly i díky politickým elitám. Projev se uskutečnil ve Dvořákově síni pražského Rudolfiny před oběma komorami – horní a dolní – 9. prosince 1997. Podle Daniela Kaisera šlo o Havlovu „nejhorší prezidentskou řeč vůbec“ a to v souvislosti s okolnostmi, kdy řeč byla pronesena, protože zrovna vrcholila mediální kampaň proti Klausovi.¹⁹⁰ V projevu byla nejzásadnější drsná kritika éry, kdy vládla pravice, přičemž šlo především o kritiku Klause a jeho vládnutí, i když jeho

¹⁸⁷ KAISER, Daniel. *Prezident: Václav Havel*. str. 209

¹⁸⁸ KAISER, Daniel. *Prezident: Václav Havel*. str. 215 - 218

¹⁸⁹ Tamtéž. str. 221

¹⁹⁰ Tamtéž. str. 224

jméno v projevu nezaznělo.¹⁹¹ V paměti společnosti se jistě uchýlilo spojení „blbá nálada“, které zaznělo v projevu v souvislosti se znechucením lidí s politikou.¹⁹²

Samozřejmě důležitou roli hrál Václav Havel i při vytváření nástupnické vlády po podání demise druhé vlády Václava Klause. Havel se po řadě schůzek s některými politickými představiteli uchýlil 16. prosince 1997 ke konečnému jménu budoucího premiéra, kterým byl již zmiňovaný Josef Tošovský.¹⁹³

Role prezidenta republiky i přes jeho časté hospitalizace v nemocnici je v tomto období nezpochybnitelná. A lze vidět, že Havel se přiklonil ke každé možnosti, která omezila Klausův vliv v tomto volebním období. Nelze však tvrdit, že Havel je za vládní situaci zodpovědný.

¹⁹¹ KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. str. 294

¹⁹² Tamtéž

¹⁹³ Tamtéž. str. 303

5 Závěr

Předkládaná bakalářská práce měla za úkol zmapovat, jaký byl vliv opoziční ČSSD na koaliční menšinovou vládu Václava Klause. Zároveň jedním z cílů bylo představit politickou situaci v letech 1996 – 1998. I přesto, že zkoumané volební období trvalo dva roky. Šlo o roky, které se nepochybně zapsaly v některých ohledech do podvědomí mnohých.

Jelikož vláda byla složená z menšinové koalice musela se opírat o podporu resp. toleranci opoziční ČSSD. Na vzájemné dohodě, která ovšem nebyla písemná, se shodly všechny zainteresované subjekty od vládních stran ODS, KDU-ČSL a ODA, tak právě i opoziční ČSSD.

Podařilo se zjistit, že role České strany sociálně demokratické jako tolerujícího subjektu byla významná, ale jen do určité chvíle. Chvilí, kdy již tolerance ze strany ČSSD nebyla potřeba, se stalo vyloučení několika poslanců z poslaneckého klubu ČSSD. Poslanci se stali nestraníky, přičemž jeden z nich – Tomáš Teplík vstoupil do klubu ODS, čímž posílil vládní koalici. Důležitou roli pak při hlasování o návrzích měl bývalý sociální demokrat Jozef Wagner, který do konce volebního období zůstal nestraník a mohl být rozhodujícím hlasem při pro návrzích koalice i opozice.

Na příkladech vybraných návrhů bylo poukázáno, že poslanci sociální demokracie podporovali vládní návrhy. V některých případech však tato podpora byla doplněna o výhrady sociálně demokratických poslanců. Poslanci se i sami pokoušeli návrhy prosazovat, ale to celkem neúspěšně. I přesto, že v určitém čase tolerance ze strany ČSSD již nebyla potřeba, hlasovala pro vládní návrhy. Strana hlasovala i pro návrhy, které nebyly přímo obsaženy v jejich volebním programu, ale zároveň nebyly v jeho rozporu. Naopak návrhy poslanců sociální demokracie nebyly vládou příliš podporovány a byly jejími poslanci zamítány.

Vláda však nebyla názorově příliš jednotná, čemuž dopomáhaly i kauzy, které v době funkčního období vládu postihly. Vláda se musela vypořádat s ekonomickou

krizí, krachy bank, i spory vedené ve spojitosti s BIS. Problémy vládní koalice doplňovala názorová nejednotnost uvnitř ODS, která nakonec vedla ke známému „Sarajevskému atentátu“ a následné demisi vlády. Po demisi vlády se ve Strakově akademii usadila vláda pod vedením guvernéra ČNB Josefa Tošovského, na jehož jmenování do funkce prezidentem Václavem Havlem se shodla část politických elit. Tošovského vláda měla zásadní úkol, a to dovést republiku k předčasným volbám.

Při zpracovávání vybraných návrhů jsem pracovala s materiály, které jsou k dispozici ve Společné česko-slovenské digitální parlamentní knihovně. Zde jsou dostupné nejenom stenoprotokoly, ale i sněmovní tisky, složení výborů i jednotlivé výsledky hlasování o návrzích. Tyto materiály jsou velmi přehledně a důkladně popsány a zároveň propojeny mezi sebou. Zde bych chtěla vyzdvihnout práci, kterou zaměstnanci Archivu Poslanecké sněmovny při tvorbě tohoto webu odvedli.

Poměrně obtížným faktorem při psaní práce bylo množství materiálu, vztahujícího se ke zkoumanému tématu. Bylo zapotřebí vše srozumitelně a jasně představit, a zároveň zajistit, aby práce nebyla jen fádním vykládáním faktů. Největší snaha byla na tom, aby vše bylo vzájemně propojené, což se domnívám, že bylo splněno.

V dalším zkoumání se lze zaměřit například na jednu z menších vládních stran, které byly ve vládě v tomto období. Zajímavé by jistě bylo zpracovat podrobněji půlroční působení poloúřednické vlády Josefa Tošovského. V neposlední řadě by stálo za zpracování i období, které následovalo po předčasných volbách, a které se do podvědomí společnosti dostalo pod označením „opoziční smlouva“.

Tato smlouva byla písemnou dohodou mezi dvěma největšími stranami v zemi ČSSD a ODS, přičemž první zmiňovaná sestavila jednobarevnou menšinovou vládu, zatímco druhá zmiňovaná tuto vládu podporovala. Období opoziční smlouvy bylo změnou ve složení politických elit. Poprvé od Sametové revoluce byla vláda složená z levicových politiků, přičemž kabinet byl ale opět menšinový. Menšinový kabinet, složený jen z ministrů ČSSD, byl podporován opoziční ODS. Role vládní strany a

strany opoziční se v tomto volebním období oproti tomu předchozímu obrátily, ale vzájemně spolu spolupracovaly. Proto si myslím, že by bylo zajímavé tuto spolupráci rozvinout v dalším bádání.

Seznam použité literatury a zdrojů

Literatura

BALÍK, Stanislav. *Občanská demokratická strana a česká politika: ODS v českém politickém systému v letech 1991-2006*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2006. ISBN 80-7325-079-9.

BRADNOVÁ, Hana. *Encyklopedický slovník*. Praha: Odeon, 1993. Klub čtenářů (Odeon). ISBN 80-207-0438-8.

DIMUN, Petr a Milan J. HAMERSKÝ. *10 let na straně svobody: kronika ODA z let 1989-1999*. Brno: Bachant, 1999. Budování Českého státu. ISBN 80-902631-4-3.

GJURIČOVÁ, Adéla a Tomáš ZAHRADNÍČEK. *Návrat parlamentu: Češi a Slováci ve Federálním shromáždění 1989-1992*. Praha: Argo, 2018. ISBN 978-80-257-2623-5.

HABERLOVÁ, Věra. *Období 1992-1996 v datech výzkumů veřejného mínění. Sociologický Časopis* [online]. březen 1997, 33(1), 87-98 [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41131265>

KAISER, Daniel. *Prezident: Václav Havel 1990-2003*. Praha: Paseka, 2014. ISBN 978-80-7432-518-2.

KLAUS, Václav. *Obhajoba zapomenutých myšlenek*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0645-1.

KOPEČEK, Lubomír. *Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997*. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-98-5.

KOPEČEK, Lubomír. *Miloš Zeman: příběh talentovaného pragmatika: intelektuál válčí s intelektuály*. Brno: Barrister & Principal Publishing, 2017. ISBN 978-80-7485-139-1.

KOPEČEK, Lubomír. *Fenomén Václav Klaus: politická biografie*. Brno: Barrister & Principal, 2012. ISBN 978-80-87474-75-4.

KOPEČEK, Lubomír. *Hodný, zlý a ošklivý?: Havel, Klaus, Zeman : paralelní životopisy*. Brno: Books & Pipes, 2022. ISBN 978-80-7485-249-7.

KRAPFL, James. *Revoluce s lidskou tváří: politika, kultura a společnost v Československu v letech 1989-1992*. Přeložil Andrea PATRASOVÁ. Praha: Rybka Publishers, 2016. ISBN 978-80-87950-23-4.

LEBEDA, Tomáš, Klára PLECITÁ a Blanka ŘEHÁKOVÁ. *První volby do Senátu: analýza voleb do Senátu Parlamentu České republiky v roce 1996*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2009. ISBN 978-80-7330-162-0.

PACNER, Karel. *Čtvrtstoletí republiky: kronika naší nejnovější historie 1991-2018*. Ilustroval Jiří SLÍVA. Praha: Plus, 2018. ISBN 978-80-259-0975-1.

PEČINKA, Bohumil. *Cesta na Hrad*. Praha: Formát, 2003. ISBN 80-86718-14-x.

PEHE, Jiří. *Klaus: portrét politika ve dvaceti obrazech*. Praha: Prostor, 2010. ISBN 978-80-7260-240-7.

RYCHLÍK, Jan. *Ceši a Slováci ve 20. století: spolupráce a konflikty 1914-1992*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012. ISBN 978-80-87211-59-5.

WINTR, Jan. *Česká parlamentní kultura*. Praha: Auditorium, 2010. ISBN 978-80-87284-13-1.

ZEMAN, Miloš. *Jak jsem se mýlil v politice*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2005. ISBN 80-7360-260-1.

Stenoprotokoly, hlasování, sněmovní tisky, aj.

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 1. schůze (čtvrtek 27. června 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/001schuz/s001003.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 1. schůze (čtvrtek 27. června 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/001schuz/s001004.htm#r1>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 1. schůze (čtvrtek 27. června 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/001schuz/s001002.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 3. schůze (úterý 23. července 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/003schuz/s003002.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 3. schůze (úterý 23. července 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/003schuz/s003002.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 3. schůze (středa 24. července 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/003schuz/s003005.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 3. schůze (čtvrtek 25. července 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/003schuz/s003019.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 3. schůze (čtvrtek 25. července 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/003schuz/s003023.htm#r11>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 3. schůze (čtvrtek 25. července 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-17]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/003schuz/s003018.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 3. schůze (pátek 26. července 1996). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-17]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/003schuz/s003024.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 6. schůze (čtvrtek 25. února 1993). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1993ps/stenprot/006schuz/s006022.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 8. schůze (12. února 1997). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/008schuz/s008046.htm#r1>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 8. schůze (středa 12. února). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/008schuz/s008047.htm#r2>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 10. schůze (středa 26. března 1997). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/010schuz/s010009.htm#h44>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 11. schůze (10.červen 1997). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/011schuz/s011074.htm#r14>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Stenoprotokoly, 15. schůze (čtvrtek 23. října 1997). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/stenprot/015schuz/s015060.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 3. schůze, 37. hlasování, 25. července 1996, 18:50: Volba komise pro kontrolu činnosti BIS. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-17]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=6145>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 7. schůze, 147. hlasování, 13. prosince 1996, 19:21: Návrh zákona o státním rozpočtu. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=7990>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 8. schůze, 193. hlasování, 14. února 1997, 18:38: Česko-německá deklarace o vzáj. vztazích. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=8394>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 10. schůze, 34. hlasování, 25. března 1997, 16:59: Náv.zák.o veřejném ochránci práv. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=8818&l=cz>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 10. schůze, 44. hlasování, 26. března 1997, 12:12: Novela zákona 155/1995 o důch. poj. - 2.čten. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=8828>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 11. schůze, 73. hlasování, 20. května 1997, 14:54: Náv.zák.o způsobu zvyš.max.nájemného bytů. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=9104>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 11. schůze, 240. hlasování, 23. května 1997, 12:04: Vl.náv.zák.na ochranu před dovozem d.v. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=9271>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 11. schůze, 312. hlasování, 10. června 1997, 20:08: Žádost vlády ČR o vyslovení důvěry. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=9343&l=cz>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 19. schůze, 19. hlasování, 28. ledna 1998, 18:58: Vyslovení důvěry vládě. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=10940&l=cz>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 21. schůze, 12. hlasování, 26. února 1998, 13:09: Zkrácení volebního období PS (Gross). *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=11353>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 25: Návrh zákona o veřejném ochránci práv. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&T=25>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 63: Návrh poslanců V. Špidly, J. Wagnera, J. Fischerové a S. Grosse na vydání zákona kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t006300.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 63: Návrh novely zákona o důchodovém pojištění. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&T=63>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 63/1 Stanovisko vlády k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t006301.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 64 USNESENÍ ústavně právního výboru z 23. schůze dne 1. října 1997. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t021803.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 109: Návrh zákona na ochranu před dovozem dumpingových výrobků. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&T=109>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 129: Česko-německá deklarace. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&t=129>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 151: Návrh poslanců Zdeňka Jičínského a dalších. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://public.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t015100.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 151: Návrh zákona o způsobu zvyš. max. nájemného bytů. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&T=151>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 218: Vládní návrh ústavního zákona o vytvoř. vyšších územních c. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&T=218>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 218: Vládní návrh ústavního zákona o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. *Poslanecká*

sněmovna Parlamentu ČR [online]. Praha [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t021800.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. 218/5 Pozměňovací návrhy k vládnímu návrhu ústavního zákona o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t021805.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 227: Záměry opatření vlády v oblasti bydlení. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t022700a.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 294: Návrh na vydání zákona o nájmu bytů. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&T=294>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 351: Návrh poslanců Stanislava GROSSE a Miloše ZEMANA na vydání ústavního zákon o zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t035100.htm>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 351: Návrh ústavního zákona o zkrácení volebního období PSP ČR. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&t=351>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisk 390: Návrh novely zákona o důchodovém pojištění. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=2&T=390>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Sněmovní tisky, Poslanecká sněmovna 1996 - 1998. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?tqb1=1&utq=2&o=2&tqb2=0&tqb3=15&tqb21=1&tqb7=69&tqb8=1&tqb9=1&tqb10=1&tqb11=1&tqb12=1&tqb13=1&tqb14=1&tqb23=1&tqb24=1&tqb20=1&tqb22=1&tqb16=7&tqb18=&tqb19=&ra=220>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. *Sněmovní tisky: Heslo věcného rejstříku: Důchody* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?vr=32&o=2>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Poslanecké kluby: Poslanecká sněmovna 1996 – 1998. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/organy2.sqw?k=1&o=2>

SPOLEČNÁ ČESKO-SLOVENSKÁ DIGITÁLNÍ PARLAMENTNÍ KNIHOVNA. Poslanci: Jaroslav Bašta. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=207&o=>

Novinové články (použito z databáze Anopress.cz)

GALLO, ROMAN a JAN LIPOLD. Menšinová vláda by měla těžký život. *Mladá fronta Dnes* [online]. 3. 6. 1996 [cit. 2022-04-04]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960603010012&hash=fc084f6c97&lang=cz>

GALLO, Roman. O podobu kabinetu se teprve začíná hrát. *Mladá fronta Dnes* [online]. 4. 6. 1996 [cit. 2022-04-04]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960604010008&hash=a6fca3dd8a&lang=cz>

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. ČSSD se chystá na předčasné volby. *Hospodářské noviny* [online]. 7.4. 1997 [cit. 2022-05-05]. ISSN 0862-9587. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCHN19970407010021&hash=b531ce46af&lang=cz>

KORECKÝ, Miroslav a ČTK. Koalice hledá povolební shodu. *Lidové noviny* [online]. 4. 6. 1996 [cit. 2022-04-04]. ISSN 0862-5921. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCLN19960604010014&hash=c9043b33a6&lang=cz>

KRATOCHVÍLOVÁ, KATEŘINA a MICHAL HÄCKL. Zeman věří, že řadu věcí z programového prohlášení se vládě nepodaří prosadit. *Mladá fronta Dnes* [online]. 1996, 13.07.1996 [cit. 2022-04-01]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960713010007&hash=6d5a9b0142&lang=cz>

KUBÍK, JIŘÍ a KAMILA ČEŘOVSKÁ. Zeman stihl několikanásobně víc mítinků než ostatní. *Mladá fronta Dnes* [online]. 30. 5. 1996 [cit. 2021-4-23]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960530010012&hash=bcdaa099d4&lang=cz>

KUDRNOVSKÁ, Marie. ČINNOST ČSSD V PARLAMENTĚ. *ZN Zemské noviny* [online]. 30.07.1996 [cit. 2022-04-06]. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCZ119960730010126&hash=6fd4461baf&lang=cz>

MAREK, Tomáš. Kdo může za pád Poldi. *Mladá fronta Dnes* [online]. 17. 2. 1996 [cit. 2021-4-23]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960217010066&hash=242787fe34&lang=cz>

MITROFANOV, Alexandr. Předseda ČSSD Miloš Zeman řekl Právu: Ke Klausově vládě nebyla alternativa. *Právo* [online]. 1996, 26.07.1996 [cit. 2022-04-05]. ISSN 1211-2119. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCPR19960726010131&hash=b1eeb3a73b&lang=cz>

MLADÁ FRONTA DNES. Demonstrace Poldi Ocel se obešla bez konfliktů. *Mladá fronta Dnes* [online]. 29.05.1996 [cit. 2021-04-23]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960529010023&hash=53377c4c3e&lang=cz>

MLADÁ FRONTA DNES. Poldováci se bojí o místa, ale za svým šéfem stojí dál. *Mladá fronta Dnes* [online]. 16. 2. 1996 [cit. 2021-4-23]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960216010009&hash=e7d78eba67&lang=cz>

MLADÁ FRONTA DNES. Zeman ovládne sněmovnu, kabinet zůstane Klausův. *Mladá fronta Dnes* [online]. 05.06.1996 [cit. 2022-04-04]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCMF19960605010001&hash=4dc9cebe41&lang=cz>

NOVOTNÝ, Jiří. Stehlík vytáhl na Prahu. *Právo* [online]. 29.05.1996 [cit. 2021-04-23]. ISSN 1211-2119. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCPR19960529010001&hash=d72dc97438&lang=cz>

PRÁVO. Zeman: Klaus jako premiér by nebyl nejšťastnějším řešením. *Právo* [online]. 4.6. 1996 [cit. 2022-04-04]. ISSN 1211-2119. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCPR19960604010005&hash=2a87cd141e&lang=cz>

SLOVO. Miloš Zeman sám sebe nevolil. *Slovo* [online]. 29.06.1996 [cit. 2022-04-16]. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCS119960629010021&hash=2121917f85&lang=cz>

VAJNEROVÁ, Ivana. ČSSD změnila taktiku vůči vládnímu prohlášení. *Hospodářské noviny* [online]. 25.07.1996 [cit. 2022-04-15]. ISSN 0862-9587. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCHN19960725010025&hash=d855ff366a&lang=cz>

ZPRAVODAJOVÉ HN. Václav Klaus i Miloš Zeman ustoupili a otevřeli prostor pro jednání. *Hospodářské noviny* [online]. 5. 6. 1996, [cit. 2022-04-04]. ISSN 0862-9587. Dostupné z: <https://monitoring-anopress-cz.ezproxy3.nkp.cz/Artc?idfk=DCHN19960605010001&hash=4baad117eb&lang=cz>

Internetové zdroje

ČESKÁ STRANĚ SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ. LIDSKOST PROTI SOBECTVÍ: Volební program České strany sociálně demokratické. ČSSD [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: https://www.cssd.cz/data/files/volebni_program_lidskost_sobectvi_1996.pdf

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do Senátu Parlamentu ČR konané dne 15.11. – 16.11.1996 [online]. *Volby.cz* [cit. 2021-4-25]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/senat/se31?xjazyk=CZ&xdatum=19961116&xv=0>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do České národní rady konané ve dnech 5. - 6.6.1992. *Volby.cz* [online]. [cit. 2021-4-25]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/cnr1992/u610>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 31.5. - 1.6.1996. *Volby.cz* [online]. [cit. 2021-4-25]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/ps1996/u4>

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY. VOLBY 1996: Dema: ODS v čele o necelá tři procenta. *Hospodářské noviny* [online]. [cit. 2021-4-25]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-877604-volby-1996-dema-ods-v-cele-o-necela-tri-procenta>

ODS. Volební, programové a ideové dokumenty ODS od roku 1992. *ODS* [online]. [cit. 2021-4-25]. Dostupné z: <https://www.ods.cz/program/archiv>

ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. Koaliční dohoda. *Úřad vlády ČR* [online]. [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20030518165823/http://wtd.vlada.cz/scripts/detail.php?id=502>

VELVYSLANECTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY V BERLÍNĚ. Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji. *Velvyslanectví České republiky v Berlíně* [online]. [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/berlin/cz/vzajemne_vztahy/cesko_nemecka_deklarace_o_vzajemnych.html

VLÁDA ČR. Programové prohlášení vlády. *Vláda České republiky* [online]. Praha [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/vaclav-klaus-2/Programove-prohlaseni-vlady.pdf>

VLÁDA ČR. Vláda Josefa Tošovského (02.01.1998 - 17.07.1998): Přehled členů vlády (2. 1. 1998 - 17. 7. 1998). *Vláda České republiky* [online]. Praha [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/josef-tosovsky/prehled-ministru-24633/>

VLÁDA ČR. Vláda Václava Klause I. (02.07.1992 - 04.07.1996): přehled členů vlády (2. 7. 1992 - 4. 7. 1996). *Vláda České republiky* [online]. Praha, 2009 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/vaclav-klaus-1/prehled-ministru-24631/>

VLÁDA ČR. Vláda Václava Klause II. (04.07.1996 - 02.01.1998): přehled členů vlády (4. 7. 1996 - 2. 1. 1998). *Vláda České republiky* [online]. Praha, 2009 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/vaclav-klaus-2/prehled-ministru-24632/>

Další zdroje

Archiv Poslanecké sněmovny, fond PSP II, kart. 146

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb: Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů*. Česká republika, ročník 1993, Dostupné také z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.htm>

Zákon č. 247/1995 Sb.: Zákon o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů*. 1995, 65/1995. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-247>

Seznam příloh

Příloha č. 1	Přehled členů I. vlády Václava Klause (2. 7. 1992 - 4. 7. 1996)
Příloha č. 2	Přehled členů II. Vlády Václava Klause (4. 7. 1996 - 2. 1. 1998)
Příloha č. 3	Přehled členů vlády Josefa Tošovského (2. 1. 1998 - 17. 7. 1998)
Příloha č. 4	Poslanci 2. volebního období 1996 - 1998, kteří během mandátu změnili poslanecký klub

Přehled členů I. vlády Václava Klause (2. 7. 1992 - 4. 7. 1996)

jméno a příjmení	politická příslušnost	post/resort	mandát od	mandát do
Václav Klaus	ODS	předseda vlády České republiky	2. 7. 1992	4. 7. 1996
Jan Kalvoda	ODA	místopředseda vlády	2. 7. 1992	4. 7. 1996
Ivan Kočárník	ODS	místopředseda vlády a ministr financí	2. 7. 1992	4. 7. 1996
Josef Lux	KDU-ČSL	místopředseda vlády a ministr zemědělství	2. 7. 1992	4. 7. 1996
Jindřich Kabát	KDU-ČSL	ministr kultury	2. 7. 1992	17. 1. 1994 (demise)
Pavel Tigrid	nestráník za KDU-ČSL	ministr kultury	19. 1. 1994	4. 7. 1996
Josef Zieleniec	ODS	ministr mezinárodních vztahů od 1. 1. 1993 ministr zahraničí	2. 7. 1992	4. 7. 1996
Vladimír Dlouhý	ODA	ministr průmyslu a ministr obchodu cestovního ruchu od 31. 10. 1992 ministr průmyslu a obchodu	2. 7. 1992	4. 7. 1996
Jindřich Vodička	ODS	ministr práce a sociálních věcí	2. 7. 1992	4. 7. 1996
Karel Dyba	ODS	ministr pro hospodářskou politiku a rozvoj zrušeno 31. 10. 1992 zřízeno Ministerstvo hospodářství	2. 7. 1992	4. 7. 1996
Jiří Skalický	ODA	ministr pro správu národního majetku a jeho privatizaci zrušeno 1. 7. 1996	2. 7. 1992	1. 7. 1996
Jiří Novák	ODS	ministr spravedlnosti	2. 7. 1992	4. 7. 1996
Igor Němec	ODS	ministr státní kontroly 30. 6. 1993 ministerstvo zrušeno; po 30. 6. 1993 ministrem vlády	2. 7. 1992	4. 7. 1996
Petr Piňha	KDS	ministr školství, mládeže a tělovýchovy	2. 7. 1992	27. 4. 1994 (demise)
Ivan Pilip	ODS	ministr školství, mládeže a tělovýchovy	2. 5. 1994	4. 7. 1996
Jan Ruml	ODS	ministr vnitra	2. 7. 1992	4. 7. 1996
Petr Lom	ODS	ministr zdravotnictví	2. 7. 1992	22. 6. 1993 (demise)
Luděk Rubáš	ODS	ministr zdravotnictví	23. 6. 1993	10. 10. 1995
Jan Stráský	ODS	ministr zdravotnictví	10. 10. 1995	4. 7. 1996
František Benda	KDS/ODS	ministr životního prostředí	2. 7. 1992	4. 7. 1996
Stanislav Bělehrádek	KDU-ČSL	ministr bez portfeje	2. 7. 1992	30. 10. 1992
Jan Stráský	ODS	ministr dopravy	2. 7. 1992	10. 10. 1995
Vladimír Budínský	ODS	ministr dopravy	10. 10. 1995	4. 7. 1996
Stanislav Bělehrádek	KDU-ČSL	ministr pro hospodářskou soutěž	31. 10. 1992	4. 7. 1996
Antonín Baudyš	KDU-ČSL	ministr obrany	2. 7. 1992	21. 9. 1994
Vilém Holáň	KDU-ČSL	ministr obrany	22. 9. 1994	4. 7. 1996

Zdroj: VLÁDA ČR. Vláda Václava Klause I. (02.07.1992 - 04.07.1996): přehled členů vlády (2. 7. 1992 - 4. 7. 1996). Vláda České republiky [online]. Praha, 2009 [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/vaclav-klaus-1/prehled-ministru-24631/>

Přehled členů II. vlády Václava Klause (4. 7. 1996 - 2. 1. 1998)

jméno a příjmení	politická příslušnost	post/resort	mandát od	mandát do
Václav Klaus	ODS	předseda vlády České republiky	4. 7. 1996	2. 1. 1998
Josef Lux	KDU-ČSL	místopředseda vlády a ministr zemědělství	4. 7. 1996	2. 1. 1998
Jan Kalvoda	ODA	místopředseda vlády a ministr spravedlnosti	4. 7. 1996	7. 1. 1997
Ivan Kočárník	ODS	místopředseda vlády a ministr financí	4. 7. 1996	2. 6. 1997
Josef Zieleniec	ODS	místopředseda vlády a ministr zahraničí	4. 7. 1996	3. 10. 1997
Jaroslav Šedivý	nezanímán za ODS	místopředseda vlády a ministr zahraničních věcí	8. 11. 1997	2. 1. 1998
Jiří Skalický	ODA	místopředseda vlády a ministr životního prostředí	4. 7. 1996	2. 1. 1998
Vladimír Dlouhý	ODA	ministr průmyslu a obchodu	4. 7. 1996	2. 6. 1997
Jiří Gruša	nezanímán za ODS	ministr školství, mládeže a tělovýchovy	2. 6. 1997	2. 1. 1998
Karel Kühnl	ODA	ministr obchodu a průmyslu	2. 6. 1997	2. 1. 1998
Tomáš Kvapil	KDU-ČSL	ministr pro místní rozvoj	12. 5. 1997	2. 1. 1998
Vlasta Parkanová	ODA	ministryně spravedlnosti	7. 1. 1997	2. 1. 1998
Ivan Pilip	ODS	ministr financí	2. 6. 1997	2. 1. 1998
Jan Ruml	ODS	ministr vnitra	4. 7. 1996	7. 11. 1997
Jindřich Vodička	ODS	ministr vnitra	8. 11. 1997	2. 1. 1998
Martin Říman	ODS	ministr dopravy	4. 7. 1996	2. 1. 1998
Jaromír Schneider	KDU-ČSL	ministr hospodářství	4. 7. 1996	2. 5. 1997
Jan Stráský	ODS	ministr zdravotnictví	4. 7. 1996	2. 1. 1998
Jaromír Talíř	KDU-ČSL	ministr kultury	4. 7. 1996	2. 1. 1998
Jindřich Vodička	ODS	ministr práce a sociálních věcí	4. 7. 1996	8. 11. 1997
Stanislav Volák	ODS	ministr práce a sociálních věcí	8. 11. 1997	2. 1. 1998
Miloslav Výborný	KDU-ČSL	ministr obrany	4. 7. 1996	2. 1. 1998
Pavel Bratinka	ODA	ministr bez portfeje	4. 7. 1996	2. 1. 1998

Přehled členů vlády Josefa Tošovského (2. 1. 1998 - 17. 7. 1998)

jméno a příjmení	politická příslušnost	post/resort	mandát od	mandát do
Josef Tošovský	nestraník	předseda vlády České republiky	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Josef Lux	KDU-ČSL	místopředseda vlády a ministr zemědělství	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Jaroslav Šedivý	nestraník	místopředseda vlády a ministr zahraničních věcí	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Martin Bursík	nestraník	ministr životního prostředí	27. 2. 1998	17. 7. 1998
Jan Černý	US	ministr pro místní rozvoj	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Karel Kühnl	ODA	ministr průmyslu a obchodu	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Michal Lobkowicz	US	ministr obrany	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Vladimír Mlynář	nestraník	ministr bez portfeje, mluvčí vlády	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Petr Moos	nestraník	ministr dopravy a spojů	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Vlasta Parkanová	ODA	ministřyně spravedlnosti	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Ivan Pilip	US	ministr financí	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Zuzana Roithová	nestraník	ministřyně zdravotnictví	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Jiří Skalický	ODA	ministr životního prostředí	2. 1. 1998	20. 2. 1998
Jan Sokol	nestraník	ministr školství, mládeže a tělovýchovy	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Martin Stropnický	nestraník	ministr kultury	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Cyril Svoboda	KDU-ČSL	ministr vnitra	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Stanislav Volák	US	ministr práce a sociálních věcí	2. 1. 1998	17. 7. 1998
Miloslav Výborný	KDU-ČSL	ministr, předseda legislativní rady	2. 1. 1998	
			od 15. do 17. 7. 1998 v demisi	

Příloha č. 4

Poslanci 2. volebního období 1996 - 1998, kteří během mandátu změnili poslanecký klub (1/2)

jméno a příjmení	klub [od - do]	klub [od - do]	klub [od - do]
Marie Noveská	ČSSD 12. 6. 1996 - 18. 12. 1996	nezařazená 19. 12. 1996 - 19. 6. 1998	
Tomáš Teplík	ČSSD 12. 6. 1996 - 18. 12. 1996	nezařazený 19. 12. 1996 - 24. 3. 1997	ODS 25. 3. 1997 - 19. 6. 1998
Jozef Wagner	ČSSD 12. 6. 1996 - 18. 12. 1996	nezařazený 19. 12. 1996 - 19. 6. 1998	
PhDr. Andrej Gjurič	nezařazený 27. 1. 1998 - 4. 2. 1998	US 5. 2. 1997 - 19. 6. 1998	
Ing. František Šnajdauf	nezařazený 13. 2. 1998 - 23. 2. 1998	US 24. 2. 1998 - 19. 6. 1998	
Ing. Dušan Navrátil	ODA 7. 6. 1996 - 9. 4. 1998	nezařazený 10. 4. 1998 - 13. 4. 1998	ODS 14. 4. 1998 - 19. 6. 1998
Mgr. Vladimír Bartoš	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
JUDr. Drahoslava Bartošková	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
Ing. Vlastimil Bařinka	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
Ing. Tomáš Březina	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 12. 2. 1998	
MUDr. Eduard Bureš	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
Jiří Černota	ODS 3. 12. 1997 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
MVDr. Jan Černý	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 12. 2. 1998	
Ing. Vavřinec Fójcik	ODS 11. 6. 1996 - 16. 4. 1998	KDU-ČSL 17. 4. 1998 - 12. 2. 1998	
Mgr. Jiří Honajzer	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
RNDr. Ondřej Huml	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
Ing. Robert Kolář	ODS 11. 6. 1996 - 26. 1. 1998	US 27. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
MUDr. Milena Kolářová	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
JUDr. Hana Kordová Marvanová	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
PhDr. František Kozel	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
Václav Krása	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
RNDr. Michal Lobkowicz	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 25. 2. 1998	
Ing. Karel Nejezchleb	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
JUDr. Jiří Novák	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
Mgr. Stanislav Pěnička	ODS 11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	US 20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	

Poslanci 2. volebního období 1996 - 1998, kteří během mandátu změnili poslanecký klub (2/2)

jméno a příjmení	klub [od - do]	klub [od - do]	klub [od - do]
Ing. Pavel Pešek	ODS	US	
	11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
PhDr. Ivana Plechatá	ODS	US	
	11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
PhDr. Martin Přibáň	ODS	US	
	11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
JUDr. Anna Röschová	ODS	US	
	11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
Jan Ruml	ODS	US	
	11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	20. 1. 1998 - 10. 3. 1998	
PhDr. Jan Stráský	ODS	US	
	11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
Ing. Jan Třebický	ODS	US	
	11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
PhDr. Milan Uhde	ODS	US	
	11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
Ing.arch. Josef Ullmann	ODS	US	
	11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
PhDr. Jiří Vlach	ODS	US	
	11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
Ing. Jindřich Vodička	ODS	US	nezařazený
	11. 6. 1996 - 26. 1. 1998	27. 1. 1998 - 23. 3. 1998	24. 3. 1998 - 19. 6. 1998
PhDr. Stanislav Volák	ODS	US	
	11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	
Ing. Anton Zima	ODS	US	
	11. 6. 1996 - 19. 1. 1998	20. 1. 1998 - 19. 6. 1998	